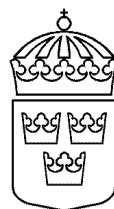

Riksdagens protokoll 1999/2000:28

Tisdagen den 16 november

Kl. 14.00 – 16.13

Protokoll
1999/2000:28

1 § Utökning av antalet extra suppleanter i lagutskottet

Valberedningen hade på begäran av Socialdemokraternas riksdagsgrupp tillstyrkt att antalet suppleanter i lagutskottet skulle utökas från 18 till 19.

Kammaren medgav denna utökning.

2 § Val av extra suppleant i lagutskottet

Företogs val av extra suppleant i lagutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i lagutskottet

Anders Ygeman (s)

3 § Aktuell debatt: Den aktuella situationen i skolan

Anf. 1 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Under de senaste månaderna har tecknen på allvarliga problem i skolan blivit många. I förra veckan presenterade Skolverket sin rapport *Läget i grundskolan 1999*. Den är ovanpå utbildningsinspektörernas rapport i vintras och riksdagsrevisorernas enhälliga rapport från i våras, belägg för att många elever inte får eller tillgodogör sig den utbildning de har rätt till. Över 20 % lämnar skolan utan ett fullständigt avgångsbetyg. En femtedel av den unga generationen slås ut på förhand, förmenas i praktiken reella möjligheter till vidare studier, arbete och demokratiskt inflytande.

I Skåne har författarinnan Christina Classon efter en tids arbete i Stenkulaskolan skrivit ett öppet brev till ansvariga om sina erfarenheter:

Det är löjligt att tala om undervisning. Större delen av lektionerna går åt till att hålla klassen tyst, sittande eller inom klassrummet. Eleverna kommer droppande en efter en vartefter, och det är svårt att urskilja någon gräns mellan rast och lektion, början och slut. Ingen ber om ursäkt

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

för att de kommer för sent, kanske för att det inte går att urskilja vad de skulle komma för sent till.

Stenkulaskolan i Malmö är inte alla Sveriges skolor. Enstaka erfarenheter är inte allmängiltiga. Skolor är olika. Men den samlade redovisning som Skolverket ger i sin rapport visar att som det är i dag kan vi inte ha det i grundskolan. Resultaten måste bli bättre. Sviktande kunskaper och allmän oro är ett hot mot varje civiliserat samhälle. Det är ungdomar som ställts utanför eller aldrig utvecklat ett rikt språk eller fått nödvändig bildning som lättast rekryteras till extrema rörelser. Det är mot den bakgrunden Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp har begärt en aktuell debatt om krisen i skolan.

Anf. 2 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker att det är bra att skol- och utbildningsfrågorna nu börjar få sin rätta plats högt uppe på den politiska dagordningen. Det är knappt 14 dagar sedan vi diskuterade skolan en hel dag och kväll här, och vi har flera interpellationsdebatter framför oss.

Min företrädare Ylva Johansson brukade tala om den ljusa och den mörka bilden av skolan. Låt mig börja med den ljusa.

Sverige har en bra skola i jämförelse med många andra länder. Det visas i internationella rapporter och vid internationella seminarier. Vi är ledande på många områden som läsförståelse, IT och bemötande av elever med funktionshinder.

Satsningen på Värdegrundsprojektet har mötts av stort intresse av bl.a. USA:s utbildningsminister och av Unesco. I början av december kommer en OECD-rapport om förskolan i olika länder att presenteras. Jag har fått veta att Sverige där får ett utomordentligt erkännande. Tyvärr har jag kunnat konstatera att dessa rapporter ej tas riktigt på allvar i vårt eget land.

Dagens debatt ska handla om vad som inte fungerar i skolan – och detta är viktigt. Men innan vi startar denna debatt är det vår skyldighet som politiker att ärligt upplysa om att en mycket klar majoritet av eleverna klarar sig bra och att de trivs i skolan. Risker är annars att medborgarna får en bild av skolan som är totalt missvisande. Vi är också skyldiga att ge såväl lärare som elever ett erkännande för att de gör ett mycket gott arbete på de flesta håll. Denna uppmaning har jag fått av lärare och elever på mina resor – och den är därmed överlämnad till er.

Fru talman! Inget annat land har ett så omfattande uppföljnings- och resultatsystem som Sverige. Elevernas resultat och personalens och elevernas trivsel är därför väl kända. Således kan vi i dag konstatera att inte alla elever når de mål som är uppsatta.

Vilka är då de elever som börjar i årskurs 1? Vi vet att en femtedel saknar självförtroende redan när de börjar skolan. Vi vet att många är skilsmässobarn. De har alltså redan genomgått en stor förändring i livet. Vi vet att många elever har utländsk bakgrund. En stor andel av deras föräldrar är arbetslösa och saknar själva det svenska språket. Vi vet att av de elever som börjar skolan har många olika slags funktionshinder. Vi vet att det i vissa familjer finns en mamma eller pappa som inte fullt ut klarar av att vara förälder på grund av egna problem.

En skola för alla innebär att även dessa elever måste mötas och ges en möjlighet att fungera som människa och ges goda kunskaper. För att detta ska vara möjligt krävs, enligt min mening, att följande tre delar blir uppfyllda.

För det första: Eleverna ska möta en skola som förmår följa och stödja dem under hela skoltiden – från förskola till dess de lämnar gymnasiet.

För det andra: De ska ha rätten att utifrån sina behov och förutsättningar få stöd i läs- och skrivutvecklingen.

För det tredje: Den miljö de möter i skolan ska omfattas av de värderingar läroplanen lyfter fram i värdegrunden.

Den första delen i en skola för alla är följande. Den ska vara en sammanhållen förskola, grundskola och gymnasium som präglas av gemensam helhetssyn och samhällssyn.

Förskolan har nu en egen läroplan och är första steget i det livslånga lärandet. Därför vill jag att förskolan ska bli tillgänglig för alla. Inget barn ska behöva utestängas från förskolan på grund av arbetslöshet i familjen, höga avgifter eller andra skäl. Jag vill därför införa en allmän förskola för barnets egen skull.

En allmän förskola ska ge barn lust att läsa och lära. Det ska vara en förskola med hög pedagogisk kvalitet, där barnen utvecklar sin förmåga att upptäcka och använda matematik i meningsfulla sammanhang, och där barns skapande förmåga i lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama ges stort utrymme. Genom att tidigt få del av en pedagogisk verksamhet ökar också möjligheterna att stödja barns språkutveckling till stöd för det fortsatta arbetet i grundskolan.

Så till grundskolan. Kommunen och skolan har ett stort ansvar för att följa upp de elever som riskerar att inte nå målen. Det är oerhört viktigt att göra denna uppföljning och dra denna lärdom för att misstagen ej ska upprepas. Skolan har som utvärderingsinstrument diagnostiska prov, test, nationella prov, skolverksrapporter m.m. Det är angeläget att dessa är av god kvalitet och att de därmed kan medverka till att stärka den nationella likvärdigheten. Jag vill dock understryka att det inte är antalet prov eller tester som är det viktiga utan vad som sker efter det att resultatet är framtaget.

Skolverkets utbildningsinspektörer konstaterar brister i användningen av såväl tester som åtgärdsprogram. Det saknas en koppling mellan testerna och de pedagogiska strategier som skolorna behöver utarbeta.

För att nå en bättre måluppfyllelse inom grundskolan genomför vi, elever ska vi genomföra, följande åtgärder.

Skolverkets Kvalitetsgranskningsnämnd har getts i uppdrag att granska likvärdigheten i betygssättning, vidare kommunernas ansvar för helheten i utbildningen med betoning på övergångar och skolbyten. För att stödja lärarnas bedömning och betygssättning har Skolverket fått i uppdrag att utveckla en provbank med nationella prov. För att ge kommunerna bättre förutsättningar att uppfylla målen avsätts 500 miljoner kronor för bl.a. kompetensutveckling för lärare inom en rad strategiska områden.

220 miljoner har avsatts varje år i tre år till särskilda utbildningsinsatser i storstadsregionerna. För år 2000 föreslås ytterligare 45 miljoner t.ex. till läxstöd. Vi inleder en försöksverksamhet med avreglerad timplan för

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

att därmed öka möjligheterna för skolan att själv avgöra hur skolans mål ska nås.

Så går jag över till gymnasiet. Gymnasieskolan genomgår just nu en revision där program mål, inriktningar och kursplaner moderniseras och där ett nytt tekniskt program införs. Den gymnasieskola som infördes under Beatrice Asks tid som skolminister moderniseras nu för att ge eleverna större valfrihet men också för att ge programmen tydligare struktur; allt i syfte att få en gymnasieskola för alla – inte bara det stora flertalet. För att understryka det senare genomför vi också ett stort antal förändringar som stärker elevernas rätt till stöd under skoltiden, t.ex. fler timmar inom yrkesprogrammen, åtgärdsprogram och speciella program inom det individuella programmet.

I den sammanhållna gymnasieskolan ska alla ungdomar ges likvär- dige förutsättningar att välja utbildning efter sin förmåga och sina per- sonliga drömmar. Gymnasieskolan ska inte innehålla återvändsgränder med utbildningar som inte ger en grund för nya steg i det livslånga läran- det.

För att nå en bättre måloppfyllelse föreslår vi bl.a. kompetensutveckl- ing av lärare inom olika områden, en samverkansgrupp mellan skola och arbetsliv för att diskutera yrkesutbildning, APU, lärlingsutbildning m.m. Obligatoriska nationella prov i matematik, svenska och engelska är under utveckling. Jag har också i utvecklingsplanen aviserat en utredning om gymnasieskolans framtida struktur, och jag välkomnar samtliga partier att komma med konkreta förslag och delta i diskussionen om gymnasie- skolans framtid.

Den andra delen i en skola för alla är rätten att lära sig läsa och skriva. Alla barn har rätt att få tillägna sig ett språk. Alla elever ska lämna grundskolan med en god grund i läsning och skrivning. Att läsa och skriva är en rättighet och ett krav för att kunna aktivt verka i ett de- mokratiskt samhälle. Det är skolans främsta uppgift att se till att ingen lämnar grundskolan utan dessa kunskaper.

Barns språkutveckling ska stimuleras genom att deras intresse för läsning och skrivning tidigt väcks i förskolan. Grundskolan ska följa barns språk- och läsutveckling och möta med utvecklingsinsatser när detta behövs. Den slogan som myntades på 1970-talet att varje lärare är en svensklärare har i högsta grad relevans fortfarande.

Kunskapen om dyslexi har ökat de senaste åren. Många skolor har satsat på utbildning om detta till personalen. Det behövs dock ytterligare insatser. Skolor där läsning av skönlitteratur har fått stort utrymme har också visat bättre resultat än andra. Vi behöver mer kompetensutveckling till lärare, vi behöver mer forskning om elever med funktionshinder och vi behöver utveckla skolbibliotekens pedagogiska roll i skolan, och detta ämnar vi också göra.

Den tredje delen i en skola för alla är värdegrunden. Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Vid mobbning eller trakasserier har de som arbetar i skolan en skyldighet att gripa in. Inget barn ska behöva få sin uppväxt förstörd för att vuxna inte vågade gripa in.

Det är med stor glädje jag har erfarit all positiv respons på värde- grundsåret. I många skolor pågår nu ett intensivt arbete med att på olika

sätt genomföra läroplanens intentioner. Här vill jag också understryka vikten av samarbete med föräldrarna. Sjuåringen som kommer till skolan och viftar med en kniv eller kallar läraren vid könsord har inte lärt sig detta i skolan.

Skolan kan aldrig ta över ansvaret från föräldrarna. Det är de som har ansvaret för att ge sina barn normer för hur man är tillsammans med andra. Skolan kan och ska däremot arbeta tillsammans med föräldrarna kring värdegrundsfrågor. Erfarenheterna visar att det är då vi når bäst resultat; när skolan och omvärlden tar vara på varandras resurser och när eleverna blir delaktiga i formandet av skolans gemensamma regler.

Fru talman! Jag har redovisat några konkreta förslag på hur vi tänker utveckla skolan, och jag ser fram emot att lyssna på övriga partiers förslag.

Anf. 3 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Skolministern pratar om en skola för alla, och det är väl vad vi vill ha – det är inget fel på den ambitionen – men vi är väldigt långt från målet.

Jag ska hålla mig till grundskolan, som berörs i det underlag som vi i dag har att diskutera kring och som vi har begärt en debatt om, nämligen Skolverkets rapport om läget.

20 % av de elever som lämnade grundskolan i våras fick inte ett fullständigt avgångsbetyg. Det är var femte elev! Skolverket kallar det här för en allvarlig motgång för skolan och skolsystemet, och man säger att det faktum att mellan 3 % och 4 % inte lär sig läsa och skriva ordentligt är oacceptabelt. Jag vill påstå att det är ett hot mot gemenskap och sammanhållning människor emellan. Dålig utbildning och kunskapsklyftor skapar grogrund för konflikter, missförstånd och utanförskap, och det var ju ingen händelse som gjorde att Hitler på sin tid gjorde vad han kunde för att misskreditera lärarna.

Skolverket redovisar den nationella och den generella bilden. I verkligheten når många, och det påpekar skolministern, kunskapsmålen. Men många gör det ju inte, och siffrorna är mycket värre i vissa skolor och områden. Klyftorna växer. I Malmös olika stadsdelar i våras gick mellan 68 % och 11 % ur skolan med Icke godkänd i minst ett ämne. Grundskolans resultat för elever med invandrabakgrund är ännu mer skrämmande. Vårterminen 1999 fick var tredje invandrarelev betyget Icke godkänd i svenska 2. Skolverkets rapporter visar att 43 % av de elever som har invandrabakgrund inte har fullföljt sina gymnasiestudier inom fyra år, och avhoppet ökar. Vi måste söka svaren på vad som ska göras i grundskolan.

I dagens Svenska dagbladet hänvisar Ingegerd Wärnersson till Perssonpengarna, men det gör uppenbart mindre nytta, för de har ju skickats ut ett par omgångar, och vi vet att det här inte främst är en resursfråga. Det handlar om hur man koncentrerar sig och den professionalitet som skolan har.

Skolministern talar också om nödvändigheten av maxtaxa och allmän förskola. Men maxtaxan kostar lika mycket som all undervisning under ett år. Bara skillnaden mellan vad staten är beredd att ge kommunerna och vad reformen kommer att kosta utgör kostnaden för undervisningen under en hel termin. Visst; som förälder kan jag få lägre taxa till dagis,

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

men till priset av att jag kanske får undervisa barnet själv en hel termin. Det är i skolan det sparas, och det har sparats och sparats och dragits ned, och det har varit ett bekymmer. Ett och annat projektbidrag löser inte detta problem.

Vi moderater menar att orsakerna till sviktande resultat är många och komplexa. Men ett tecken tyder på att skolans professionalitet håller på att undergrävas. Svårigheten att rekrytera och behålla väl utbildade lärare är ett bokstavligt exempel på det här problemet, men det finns också annat.

I Skolverkets rapport kan man läsa att många skolor i dag har bristande kunskaper om de egna elevernas resultat. Man vet alltså inte vad eleverna lär sig. Många saknar systematik i bevakningen av elevernas prestationer. Det är ingen ordning på hur man ska arbeta för att kontinuerligt följa upp skolans insatser. Kan det bli mindre professionellt?

Vi moderater menar att det här är en effekt av flumskolan. Man kan ifrågasätta betyg och betygssättning på goda grunder, men betyg innebär i alla fall att lärare och därmed skolan som helhet kontinuerligt tvingas mäta resultat mot givna mål. Det är bra, och det borde ske långt tidigare än i årskurs 8. Särskilt viktigt är det ju med alla former av uppföljning för elever som halkar efter. Man behöver väckarklockor tidigt.

Ett och annat kommer det nu besked om att man kanske ska göra, men hittills har politiken gått åt fel håll. De obligatoriska nationella proven har ju avskaffats av socialdemokraterna. Bara 65 % av kommunerna genomför dem. Den första betygssättningen har senarelagts. Kraven på lärares kunskaper i svenska har nyligen sänkts och skolans viktiga roll som stimulerande miljö för språkutvecklingen undergrävs därmed.

Även staten har blivit flummig som garant för den likvärdiga skolan. Skolorna är i dag skyldiga att rapportera i vilken grad eleverna faktiskt lär sig det de ska. Redovisningen ska berätta vad skolorna tänker göra åt eventuella brister, och det är naturligtvis viktigt. Men de flesta kommuner slarvar. Skolverket konstaterar att mer än 80 % inte har lämnat någon kvalitetsredovisning alls. Kommunerna ägnar sig åt civil olydnad när det gäller skolan.

Jag håller med skolrådet på Skolverket som häromdagen sade att det behövs mer handfasta åtgärder mot kommuner som inte sköter sitt ansvar för skolan. Han ansåg att Skolverket, som kan stänga dåliga friskolor, måste få motsvarande sanktionsmöjligheter mot kommunala skolor. Det håller jag med om. Dåliga skolor ska stängas. Eleverna ska gå i bra skolor. Vi måste få en ordning som gör att inte nya elever stoppas in i en obligatorisk skola som inte fungerar. Vi måste se till att varje barn får den skola och den utbildning som det har rätt till.

Min fråga till skolministern och regeringen är om man är beredd att äntligen ge Skolverket möjlighet att stänga dåliga skolor. Det är förmodligen först då som kommunerna förstår allvaret och ansvaret i den uppgift som de fått sig tilldelad.

(Applåder)

Anf. 4 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Ett vanligt sätt att inleda en sådan här debatt är att tacka det parti som har begärt debatten för att det gjort det. Men eftersom det inte ligger för mig att tacka moderater för egentligen någonting nöjer jag

mig med att bara konstatera att det är bra. För även om alla menar det de säger, att skolan är viktig, att vi ska satsa mer på skolan, att det är en investering i framtiden som vi talade om i valrörelsen, är skillnaderna mellan högerns och Vänsterns syn på skolan större än likheterna. Och det är förstås naturligt, vi företräder helt olika samhällsintressen.

Fru talman! Nog är det ändå lite förvånande att det just är moderaterna som begärt den här debatten. På flera områden är det ju de problem som grundades under deras tid vid makten som i dag hotar den jämlika skolan. Det var när Carl Bildt tillsammans med sina tre väpnare innehade regeringsmakten som kommunernas ekonomi raserades och många skolor drabbades av kraftiga nedskärningar. Och hur trovärdigt är det egentligen att, som Beatrice Ask i dag, ömma om skolan och samtidigt vilja sänka skatten så fort man kommer åt? Nej, vi låter oss inte förföras av Beatrice Ask i dag. Pratet från moderaternas sida om att de vill skapa "Europas bästa skola" är bara just det: Prat, tomt prat, tomt prat i ett försök att dölja att man egentligen företräder sina egna intressen. Högerns ideologi går ut på att var och en står sig själv närmast, och näst därefter kommer de egna barnen. Därefter ingenting, sedan ingenting, sedan grannarna i kvarteret och så återigen ingenting.

Högern skapar en skola för några. Vänstern vill skapa en skola för alla.

Fru talman! En av de största utmaningarna mot den jämlika skolan är den snabba framväxten av s.k. fristående skolor. Jag har i och för sig aldrig riktigt begripit varför de kallas fristående skolor, men för klarhets skull ska jag i den här debatten använda nyspråket och kalla de skolor som inte drivs gemensamt för fristående skolor. Vi kan låtsas att det betyder att de är fristående från demokratiskt inflytande.

Det går fort nu. För varje termin ansöker alltför många om att få starta fristående skolor. Sedan 1992 har antalet fristående skolor ökat med 450 %. I Stockholm går 8 % av eleverna i fristående skolor och i Sollentuna 15 % av grundskoleeleverna i fristående grundskolor. Och från att ha varit antingen rena drivhus för överklassen som riksinternaten eller perifera pedagogiska försök utmanas den jämlika skolan i dag av fristående skolor på bred front.

Man kan betrakta detta på många olika sätt. Man kan se det som ett misslyckande för den gemensamma skolan. För Vänsterpartiet är det uppenbart att skolan i mycket stora delar inte fungerar som den ska. Det krävs ökade resurser – mer pengar helt enkelt – för att man ska kunna anställa fler lärare och minska klasstorlekarna och ge rätt stöd- och hemspråksundervisning osv. Det krävs ett utökat elevinflytande, och det krävs en undervisning som bättre än i dag utgår från elevernas erfarenheter och som ger verktyg för kritiskt tänkande och en helhetssyn. Men explosionen av fristående skolor i Sverige gynnar inte Sveriges elever – snarare tvärtom. För när de föräldrar som har tillräckligt kulturellt kapital väljer en fristående skola åt sina barn lämnas majoriteten kvar i de gemensamma. Samma sak gäller när en del väljer sin egen etniska eller religiösa inriktning. Segregationen – åtskillnaden, uppdelningen – i samhället ökar.

Vänstern säger: Solidaritet och likvärdighet är styrka.

Högern säger: Rädda sig den som kan.

Prot.

1999/2000:28

16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

Vänstern ser en skola av god kvalitet för alla som en av demokratins viktigaste hörnstenar. Skolan ska vara en mötesplats för alla barn och unga, oavsett klass, kön och etnisk bakgrund. Vår principiella uppfattning är därför att skolväsendet ska styras demokratiskt av hela samhället, och vi är starkt kritiska till framväxten av fristående skolor. Många av de skolor som nu söker tillstånd är också att uppfatta som vinstdrivande företag, exempelvis Bureägda Vittra och Kunskapsskolan. Skolan håller på att förvandlas till en marknad. Det ska kunna tjänas pengar på barnens skolgång.

Mot den bakgrunden vill jag passa på att ställa några frågor till skolministern.

Skolministern har tidigare uttalat tveksamhet inför skolor som drivs i vinstintresse. Vänsterpartiet har föreslagit att alla vinster som skapas i en fristående skola måste återinvesteras i skolan för att förhindra just detta. Delar skolministern den uppfattningen?

I dag ställer lagstiftningen lägre krav på lärarnas utbildning i de fristående skolorna än i de kommunala. Vänsterpartiet har krävt en ändring i skollagen. Vad anser skolministern om det?

I dag kan enda skillnaden mellan en fristående skola och en kommunal vara själva driftsformen. Det gör att många allmänna fristående skolor startas, vilket försvårar kommunernas planering av skolverksamheten och ofta också deras ekonomi. Vänsterpartiet föreslår att en fristående skola ska kunna godkännas av Skolverket bara om den har en pedagogisk profil som innebär ett kvalitativt tillskott till skolväsendet i kommunen. Är ministern beredd att ställa upp på det?

Fru talman! Även om högern – i sin iver att få radera allt vad arbetarrörelsen byggt upp av välfärd och utbildningspolitik – svartmålar den kommunala skolan allt vad man kan, betyder det inte att det är rätt. Låt oss mot högerns ”rädda-sig-den-som-kan-linje” ställa det som från början och alltfjämt är det svar som den överväldigande majoriteten av Sveriges elever faktiskt tjänar på: En gemensam skola av god kvalitet för alla.

Anf. 5 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Återigen en rapport om krisen i skolan. Den visar hur den institution som ska rusta det uppväxande släktet i kunskap och mognad fullgör sitt uppdrag. Skolan är inte till belåtenhet.

Om arbetare på Saab målar flygplanen vita när beställningen är svarta vidtas omedelbara åtgärder, som de flesta känner till.

Skollagen säger att eleverna ska genomgå en harmonisk utveckling i skolan, det är beställningen. Men många elever är olyckliga. De varken mognar i harmoni eller tillägnar sig erforderliga kunskaper. Åtgärder måste vidtas.

Det är dags att bryta den onda cirkeln och målmedvetet förändra svensk skola. Förändringar krävs enligt rapporten på minst tre områden, och de rör alla eleverna.

Det första problemet handlar om att alltför många elever lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper. Skolans problem är dock i första hand inte bristen på kunskap. Det är en konsekvens av att andra problem inte har lösts. Sverige ligger internationellt sett högt när det gäller kunskap i kärnämnen. Men det kan vi inte nöja oss med så länge många elever inte når betyget Godkänd.

Enligt rapporten är variationen mellan kommunerna stor, en variation på uppemot 20 %. Det kan inte bero på att eleverna är mer begåvade i vissa kommuner än andra eller att lärarna inte har förmåga att sätta rätt betyg. Det kan däremot bero på att skolan fungerar olika i olika kommuner. Skolan har olika status, lärare har olika möjligheter att själva avgöra hur elevers behov bäst kan mötas och föräldrar olika möjlighet till inflytande etc. Det är mer flexibelt i vissa kommuner. Skolverket skriver på s. 47: Varje elev bör betraktas som unik och dess behov lösas på det sätt som är bäst för eleven. Formen för en sådan lösning kan och måste kunna variera.

De problem som Skolverket visar på i rapporten har sin grund i en kollektivistisk princip; alla ska lära sig ungefär lika mycket på ungefär samma sätt och på ungefär samma tid och ungefär vid samma tillfälle i livet. Men elever är inte ett kollektiv. De är många enskilda personligheter och var och en har sina begåvningar, intressen och därmed sitt eget behov. Sjukvården behandlar inte lårbensbrott på samma sätt som njursten. Inte heller kan man låta elever som har en typ av behov lära på samma sätt som andra som har behov av en helt annan träning. Ett flexibelt system är en förutsättning för att möta elevers olika behov.

Skolverket skriver vidare på s. 12: "Familjen är viktig för barn och unga. Det är problem i familjen som vid sidan av mobbning är det vanligaste temat när barn talar om svårigheter i livet."

Det är bra att Skolverket nu uttalar värdet av familjen. Den har under lång tid nonchalerats. Familjer är olika, och de kan möta barnens behov och skolan ska stödja dem. Varje barn har rätt till någon som tar på sig ansvaret för dess fostran. Föräldrar och vuxna måste ta sig tid för barnets bästa.

Fostran, uppförande, ordning och reda är begrepp som hör ihop med lärande. Därför måste vi möta grundproblematiken och återuppta arbetet med att skapa en god lärandemiljö. Då kommer också eleverna att lära sig såväl kunskaper som hur man ska uppföra sig mot varandra.

Mobbningen är en konsekvens av att värdegrunden inte har tagits på allvar och bearbetats av lärare och elever samt efterlevts i det dagliga livet. Mellan 50 000 och 100 000 barn mår inte bra i skolan.

Det räcker inte med social kompetens för att förhindra mobbning i skolan. Det krävs innehållslig kunskap om värdegrunden tillsammans med värderingar och attityder. Mobbning kan aldrig accepteras i någon form. Alla barn ska ha rätt till en kvalitetssäkring i skolan som innebär att de ska vara trygga i en positiv miljö. Därför är det praktiska arbetet med en tydlig värdegrund som utgår från den 2000 år gamla gyllene regeln en alldeles utmärkt medicin mot mobbning.

Fru talman! Krisen i svensk skola måste mötas med systemförändring. Den måste mötas med flexibilitet och med att frigöra lärare från de tvång som binder dem i dagens system och som i förlängningen förhindrar elever att uppleva lusten att lära. Lärarna måste få bestämma hur de ska arbeta för att eleverna ska utvecklas.

Lusten att lära finns i en god, trygg arbetsmiljö. Den åstadkoms genom att ha rent och ordnat omkring sig, men också genom att i det vardagliga livet praktisera de värden som ligger till grund för vår kultur.

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

Som alla rikets lagar ska också skollagen följas. När rapport efter rapport visar att lagen inte följs måste åtgärder vidtas. Grundproblemet måste angripas en gång för alla.

Elever ska var och en ha rätt till en harmonisk utveckling.

Anf. 6 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Det var för två veckor sedan som vi fick möjlighet att läsa Skolverkets rapport, och det var en skrämmande läsning. Var femte elev i grundskolan gick ut utan fullständiga betyg. Var tionde elev blev godkänd i svenska, engelska eller matematik.

Fram till i dag har skolministern avstått från att kommentera rapporten i olika medier. Det är ju ingenting nytt, har det sagts. Visst är det så, det är ingenting nytt som har presenterats. Skolverket bekräftar ju bara den bild som vi dagligen får i kontakten med lärare, skolledning, föräldrar och elever.

Under de senaste åren har jag besökt många skolor runtom i landet, och jag har träffat dem alla, lärarna som har bränts ut för att de har för dålig ekonomi att handha. Man mäktar inte med de ständigt höjda kraven och minskade resurserna. Föräldrarna läser inte bara larmrapporter utan de ser hur deras barn far illa i skolan. Många elever har inte ens drömmar om framtiden. Det är dessa människor som siffrorna handlar om. Statistik handlar inte bara om abstrakta siffror, utan det handlar om tiotusentals verkliga människor, elever, föräldrar och lärare.

Det är just för att rapporten inte är ny som den bör diskuteras och kommenteras ännu mer, och detta ska leda till handling. Genom att rapporten inte blir kommenterad och diskuterad blir man medskyldig. Man blir delaktig i ansvaret för att situationen fortgår utan att någonting händer.

För ett år sedan, vid riksdagsvalet, såg vi samma statistik. Partierna slogs om att ha den bästa skolpolitiken och om att ta fram förslag som skulle vända trenden. Inte minst socialdemokraterna upprepade mantrat om vård, skola och omsorg i alla sammanhang. Ingen kunde ju ta miste på att krishanteringen nu var över. Någonting skulle göras åt skolans situation, och det var ett tungt ansvar som man tog på sig.

Fru talman! Men så har det inte blivit. Trots alla löften, trots att statistiken visat att situationen i det närmaste förvärrats och trots att det har funnits mängder av förslag till riksdagen om vad som borde göras har ingenting hänt.

Inte ett enda förslag som skulle vända trenden i grundskolan har presenterats från regeringens sida. Det är därför som det är så tråkigt att i dag läsa skolministerns debattartikel där hon säger att hon med glädje och stolthet diskuterar i dagens debatt. I artikeln diskuteras också skolans kris, men helhetssynen och förslagen saknas fortfarande.

För ett år sedan krävde Centerpartiet en tydlig plan för att man skulle komma till rätta med grundskolans problem. Vi har precis samma krav i dag. Vi måste tillbaka till skolans rötter, att ge kunskaper för livet. Det är bara genom att ha en skola som ger alla möjlighet att vinna kunskaper som verklig social utjämning kan uppnås.

Låt mig snabbt ta upp några exempel på vad Centerpartiet anser måste göras nu.

Kunskapen ska sättas i centrum genom att kunskaper, inte tiden, avgör när skolgången är avslutad. Varje elev ska få den tid och de individuella insatser som krävs för att bli godkänd. Det är inte fråga om att sitta kvar ett år eller två för svaga elever, utan om att man kontinuerligt ska anpassa undervisningen efter eleven. Ett sådant synsätt borde naturligtvis vara utgångspunkten för en ny skollag, men inte. Det är kännetecknande att regeringen har lyckats skriva direktiven till dem som ska se över skollagen utan att över huvud taget nämna frågan om elevernas kunskaper.

Fokus måste sättas på de viktigaste kunskaperna såsom svenska, engelska och matematik, de ämnen som är en förutsättning för allt fortsatt lärande. Redan tidigt måste vi uppmärksamma de risker och de problem som senare kan uppstå genom diagnostiska prov och tidig diagnostisering. Man kan tycka att detta kostar mycket pengar i nuläget, att lära elever att läsa, skriva och räkna, men det är ju småsummor jämfört med kostnaden för dem som inte lär sig detta.

I stället för att tala om det som är skolans verkliga problem har skolministern börjat prata om någonting som hon kallar för social kompetens. Visst är det viktigt, men när blev någon en bättre människa genom att teoretisera kring hur människan borde vara? Är det inte en smula sent att engagera sig i social kompetens när eleverna är i gymnasieåldrarna? Och vad kommer att hända med dem som får betyget Icke godkänd i social kompetens?

Social kompetens – att kunna uppföra sig och visa respekt – borde vara en naturlig del av skolans vardag i stället för att hänvisas till ett eget ämne, av tvivelaktigt värde dessutom. Men det måste ske i klassrummens vardag så att lärarna får tillfälle att vara lärare och förmedla kunskaper.

Lärarrollen måste uppvärderas, har det sagts av många, och det är riktigt. Det handlar givetvis om lönerna, men det handlar också om att lärarna måste kunna göra karriär som lärare. Specialisttjänster bör inrättas och forskning ska kunna bedrivas på deltid.

Fru talman! Jag är den första att beklaga att vi måste ha en sådan här debatt. Det betyder att riksdag och regering har misslyckats med att vända trenden. Det är inte bara ett misslyckande, utan det har gjorts tiotusentals misslyckanden varje år och det handlar om tiotusentals krossade drömmar och förhoppningar.

Jag är ändå optimist. Jag ser att kraften att vända trenden finns i skolan och hos alla dem som bryr sig. Men de är beroende av att riksdag och regering tydligt pekar ut färdriktningen och talar om vart vi ska gå och vågar tala om vad som är viktigt för skolan. Skolan har kämpat länge nog. Nu krävs det besked och konkreta åtgärder, inte lösa samtal och avvaktan.

Anf. 7 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det är naturligtvis ett tecken på kris i gymnasieskolan att flera av eleverna misslyckas. Det är alltför, omkring en tredjedel, som inte går ut med riktig gymnasiekompetens. Men det är naturligtvis också ett tecken på kris i grundskolan att så många går vidare till gymnasiet utan tillräckliga kunskaper. En elev blir inte hjälpt genom att skickas vidare till en utbildning som han eller hon inte klarar av. Att vara snäll och ge elever godkänt fast de inte har kunskaper är i verkligheten att strunta i eleverna. När skolan sätter godkänt betyg på en elev som i verk-

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

ligheten inte har kunskaperna lurar man den eleven på det extra stöd som skolan ska ge. Därför måste kraven på vilka kunskaper som krävs för att gå vidare till högre nivå vara tydliga.

Fru talman! Skolministern och vi alla här är överens om att elever ska ha rätt att få den hjälp de behöver i skolan, men i dag har de inte den rätten.

En aktuell skrivundersökning, som presenterades i förra veckan i Stockholm, kompletterar bilden av den skolrapport vi har talat om. Det var skrivforskaren Birgitta Allard som gjorde den, och den avslöjar att skolan blundar för att elever behöver hjälp. Trots att hon i undersökningen utgår från låga krav på skrivförmåga konstaterar hon att 13 % av avgångseleverna i nian skriver med korta, osammanhängande satser och fattigt ordförråd. Andra läsförståelseundersökningar har kommit till slutsatsen att var femte avgångselev saknar förmåga att läsa en vanlig tidningstext.

Enligt den gamla betygsstatistiken de senaste åren är det ungefär 4 % av eleverna som får underkänt eller icke godkänt i svenska, engelska eller matematik. Men hur kan det då komma sig att ungefär en tredjedel sedan inte klarar att gå genom gymnasiet?

Stockholmsundersökningen med flera undersökningar visar att betygsstatistiken döljer verkliga förhållanden. En viktig första uppgift borde nu vara att undersöka hur betygen på olika håll i landet motsvarar de krav som betygskriterierna anger. Det finns redan i dag obligatoriska ämnesprov i skolan som skulle kunna användas, men i verkligheten är bortfallet stort och proven är obligatoriska bara i nian.

Jag ställde i våras en interpellation till skolministern och frågade om hon ville ge Skolverket ett uppdrag att undersöka hur betygen motsvarar läroplanens krav i grundskolan, men hon ansåg inte att det behövdes. Hon ansåg inte heller att de nationella proven behövde stramas upp. Jag är av helt motsatt uppfattning. Jag tycker att man skulle ha ett obligatoriskt läsprov redan i trean för att ta reda på vilka barn som behöver mera stöd. Det vore mänskligare och billigare att lära barnen läsa när de är små än när de går i gymnasiet.

Skolministern har talat om att införa ett nytt ämne, social kompetens, i skolan. Min direkta fråga till skolministern är om hon verkligen tycker att skolan i dag behöver ett nytt kärnämne med betyg och hur det i så fall kommer att påverka tiden för andra ämnen, särskilt den grundläggande träningen i att läsa, skriva och räkna.

Fru talman! Skolans viktigaste resurs är lärarna. Tycker man på allvar att skolan är viktig måste man visa att lärarna är viktiga. På dem ställs inte bara kravet att de ska ha mycket goda kunskaper, utan också kravet att de ska vara goda pedagoger. Samhället har värderat lärarnas insatser alldeles för lågt under många år. Svenska lärare har de näst sämsta lönerna i Europa. Om några år kommer det att saknas 21 000 lärare, enligt Kommunförbundet. Alltfler platser på lärarutbildningarna gapar tomma, och alltfler lärare är tveksamma till att fortsätta i yrket.

Lärarna måste ha flera karriärmöjligheter än att bli rektor, t.ex. mentorskap för yngre lärare, institutionsföreståndare eller pedagogisk ledare. En särskild lärarlegitimation skulle ge ett tydligt budskap till samhället att läraryrket är viktigt och kräver något särskilt. Lärarlegitimationen skulle utfärdas efter godkänd utbildning och praktik och skulle också

kunna dras in vid uppenbara fall av misskötsel. En lärarlegitimation skulle göra det svårare för kommuner att spara pengar genom att anställa utbildade lärare.

Fru talman! Folkpartiet har länge sagt att skolan ska ställa högre krav på ordning och reda i skolan, att närvaroplikt ska råda även i gymnasiet och att krav på antimobbningsprogram ska ställas på alla skolor. Riksdagen har avslagit flera motioner om kamp mot mobbning och om skolans skyldighet att anmäla brott som ska polisanmälas. Jag beklagar att regeringen inte markerar en större tydlighet när det gäller de här frågorna. Lärare och rektorer behöver politikernas stöd när skolorna kämpar för att skapa arbetsro.

I debatten har vi liberaler ibland anklagats för att ta ett steg tillbaka när vi säger att skolan måste ställa tydliga krav på eleverna när det gäller respekt för medmänniskor och en värdig umgängeston i skolan, men det är precis tvärtom. En skola där eleverna är självständiga, ifrågasättande och kan vara med och själva påverka arbetssättet i skolan förutsätter en miljö där människor respekterar varandra och där det råder arbetsro.

För att ge alla en chans att lyckas utifrån sina egna möjligheter och förutsättningar måste vi få en skola med ett gymnasium som har fler valmöjligheter när det gäller studieinriktningar. Likformighetens skola i Sverige har skapat ett system där de som behöver mest hjälp inte får den och där de som vill lära mera hålls tillbaka.

Tänker skolministern göra något för att förbättra den situation vi diskuterar i dag? Finns det några konkreta förslag?

Anf. 8 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det är en lång tid som vi tillbringar i skolan: nio år i grundskola och tre år i gymnasium, dvs. tolv år. Det är naturligtvis viktigt att den tiden är meningsfylld och lustfylld och bjuder på möjligheter till en bra utveckling för varje elev. Målet är en skola som lägger grunden för ett vuxenliv med hög livskvalitet, men även skoltiden ska vara en tid med hög livskvalitet.

Det bör redan nu sägas att den rapport som vi diskuterar inleds med ett konstaterande att de flesta elever i grundskolan upplever situationen positivt och trivs med sin skola. Jag tycker att det har kommit lite i skymundan.

Men när man nu också påtalar brister i skolan är det naturligtvis allvarligt. Det berör den kanske viktigaste frågan av alla samhällsfrågor, nämligen våra barns utveckling och därmed också samhällets framtida utveckling.

Vi ska ha en skola för alla. Det har många sagt. Miljöpartiet brukar också säga att det inte räcker utan att vi ska ha en skola för envar, att ingen ska lämnas utanför.

Det problem som Skolverket redovisar är tydligt, och det handlar om två saker. För det första är det en del av eleverna, en liten men alltför stor grupp, som inte trivs i skolan. De tappar intresset och ger upp. Det syns i de betygstabeller som man har refererat till.

För det andra finns det en grupp elever som vantrivs i skolan men som trots det lyckas tillägna sig de kunskaper som behövs för att få godkänt. Skolverket säger i rapporten att det beror på att de eleverna kommer från hem med studievana och därför förstår att det som de gör i skolan

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

har ett värde senare i livet. Om man betänker denna utsaga kan man säga att den här andra punkten är minst lika allvarlig som den första.

I den första gruppen, de omotiverade som misslyckas, finner vi alltså elever med dålig bakgrund för sin skolgång, ofta med problem i hemmet eller behov av en annan studietakt eller en annan studieteknik än den vanliga. För dessa elever behövs mer tid och uppmärksamhet från lärarna, kanske tillgång till specialpedagog, psykolog eller någon annan vuxen i närheten. På många skolor finns inte dessa resurser. Det behövs fler vuxna i skolan.

Det finns ett ämne som är nyckelämne i den här problematiken, och det är svenskämnet. Det finns alltså en grupp elever som inte lär sig att läsa och skriva såsom den stora gruppen elever gör. Det är också orsaken till att det går dåligt i de andra ämnena. Kan man inte läsa och skriva, klarar man inte NO och SO. Det är också orsaken till att det är ett relativt fåtal elever som har ganska många Icke godkänd. Läs- och skrivsvårigheterna är alltså ett allvarligt problem som måste åtgärdas och som kräver mer personal för att man ska komma till rätta med det.

Kanske bör man överväga att införa nya yrkeskategorier i skolan med en särskild utbildning – resurspersoner som är utbildade för att hjälpa elever som behöver speciella förutsättningar. En sådan resursassistent behöver utbildning i utvecklingspsykologi, socialpsykologi, kunskap om olika funktionshinder och olika barns speciella behov och i hur speciellt stöd kan ges. De kan vara en resurs i klassrummet som vi saknar i dag. De skulle i undervisningssituationen kunna ge stöd t.ex. till elever med Aspergers syndrom, damp, dyslexi, funktionshinder, blindhet, motoriskt handikapp osv. Resursassistenten skulle kunna bli ett viktigt yrke, men kräver naturligtvis en egen anpassad utbildning som inte behöver vara så lång som en hel lärarutbildning då ju kravet på ämneskunskaper bortfaller.

Den andra gruppen som Skolverket uppmärksammar är barn som är omotiverade och vantrivs men ändå pressar sig fram till godkända resultat. Här handlar det förmodligen om bristande tid från lärarnas sida. De har inte tillräckligt med tid på grund av t.ex. disciplinproblem eller att så många barn med behov av speciellt stöd pockar på uppmärksamhet. De har inte den tiden för att kunna motivera och stimulera de barn som inte behöver den här typen av hjälp.

Detta är naturligtvis allvarligt. Missnöje och bristande motivation är ingen bra grund för inläring. Det är också en dålig grund för att tillägna sig en demokratisk grundsyn. I stället för delaktighet känner de en sorts främlingskunskap och utanförskap. Det kan ge grogrund till intolerans och rasism. Det finns alla skäl att vara uppmärksam på att vi inte kan acceptera att några elever är utanför, är omotiverade eller inte trivs med sin skolsituation.

Det som behövs i skolan är alltså två saker egentligen. Det är fler lärare och ökade resurser för att få tillräcklig hjälp och tillräckligt stöd för eleverna, och det behövs speciell personal utbildad för att kunna ta hand om elever med speciella behov – speciallärare, skolpsykologer osv.

Anf. 9 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det har nämnts den rapport som Skolverket nu har lämnat ifrån sig, en lägesbeskrivning för 1999. Det är egentligen inte en ny

rapport. Rapporten är en sammanställning av flera delrapporter som vi har tillhandahållit under en längre tid. Det var denna rapport som låg som underlag när vi skrev vår utvecklingsplan, som vi lämnade till riksdagen i slutet av förra våren och som riksdagen fattade beslut om för ett par veckor sedan. Det är också den som har legat som underlag till de budgetförslag som vi har lagt fram. Det är alltså en missuppfattning att vi inte har känt till den. Den är väl igenkänd, och det är en sammanställning av flera olika delrapporter. Riksdagen har också fattat beslut om flera av förslagen i utvecklingsplanen för ett par veckor sedan.

En del saker som har tagits upp är vi fullständigt överens om. Vi är överens om att det ska ske en individuell bedömning av varje elev. Det står också klart och tydligt i utvecklingsplanen. När vi talar om att utvidga detta med åtgärdsprogrammen vill vi ge denna möjlighet också för gymnasieeleverna. Vi har sagt att det är viktigt att ha specialpedagoger. Vi har beslutat att det ska finnas forskning om elever med funktionshinder, däribland dyslexi.

Flera av de förslag som ni har räknat upp här är alltså redan tillgodosedda och kommer också att bli tillgodosedda även i framtiden i flera förslag som kommer.

Grunden för oss är den allmänna förskolan. Alla vet att forskare i dag kan konstatera att ju tidigare ett barn möts i dess språkutveckling, desto större möjlighet är det att möta svårigheter i framtiden.

Förskolan är för oss verkligen en pedagogisk verksamhet där man har möjlighet att möta de barn som jag räknade upp i början av mitt anförande, vilka kanske inte har samma förutsättningar som andra, helt enkelt på grund av den sociala miljö som de har där hemma. Det är ofta dessa barn som syns i betygsresultatet, som inte har klarat att nå upp till målet Godkänd.

Problemet i dag är inte att vi saknar rapporter, tester och nationella prov. Problemet är hur man ska kunna hantera dem och möta dem. Det här är just, som någon sade, lärarnas uppgift. Men många av de lärare som i dag är aktiva har inte i sin utbildning fått möjlighet att veta hur de ska möta elever med funktionshinder. Det är därför som vi säger att det är väldigt viktigt att vi nu ger en utbildning till all personal från förskola och uppåt för mötet med elever med funktionshinder. Detta har vi lagt fram förslag om, och det har också riksdagen beslutat om.

Vi säger också att det är viktigt att satsa på läs- och skrivmiljön, för det är A och O, precis som Gunnar Goude redovisade. Kan man inte läsa och skriva, klarar man inte heller de andra områdena. Därför gör vi en prioriterad satsning just på att stärka lärare som undervisar barn med läs- och skrivsvårigheter.

I den förra debatten som vi hade här i kammaren lyfte Sofia Jonsson fram detta med läskampanjer och att på olika sätt stimulera läsandet. Jag sade att det är en god tanke, och det står jag fast vid. Jag kommer att återkomma med ytterligare förslag.

Vi har lagt vikt vid skolbiblioteken, som ska få ett ökat inflytande när det gäller den pedagogiska verksamheten.

När det gäller värdegrunden har jag aldrig tagit orden i min mun att jag vill införa ämnet social kompetens. Det framfördes av en lärare i Rosengård. Det är inte mina ord.

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

Värdegrunden ska genomsyra all verksamhet från förskola till grundskola och gymnasium, precis som det står i läroplanerna, och det är det som gäller.

Jag fick en direkt fråga från Beatrice Ask som gällde sanktioner och möjligheter att stänga även kommunala skolor. Skolverket kommer att få uppdraget att pröva detta, så det kommer att bli på precis samma sätt som gäller för de fristående skolorna.

Kompetensutveckling för lärare är något som är oerhört viktigt för att verkligen kunna möta de problem som vi har diskuterat här i dag. Vi har redovisat en kartläggning över vad som är problemet. För oss gäller det nu att hitta åtgärder som kan fungera i praktiken. De barn som kommer till skolan är olika, och de kräver att bli bemötta på olika sätt. En del i detta kan vara resurser. Vissa av dessa barn kräver alltså mindre grupper. Vi vet i dag att de s.k. Perssonpengarna nu äntligen börjar få en effekt, och de är riktade till just de barn som har större behov än andra. Jag vill se en tydligare deklaration från kommunerna för hur de använder Perssonpengarna.

Vi vet att föräldrarnas bakgrund fortfarande har stor betydelse. Det är därför som vi säger att det är viktigt med förskolan.

Min fråga, till sist, till Moderaterna är: Varför säger ni nej till förskola, nej till Perssonpengar och nej till storstadssatsningen, som just är riktad till de barn som vi talar om i dag?

Anf. 10 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Först till skolministern: Jag vet inte om jag har sagt nej till förskola. Tvärtom är vi bekymrade över att förskolan börjar att bli ett begrepp som urholkas. Det vi säger nej till är att man tar resurser motsvarande undervisningen under en hel termin och lägger den på sänkta dagisavgifter i stället för på den obligatoriska skolan, som uppenbarligen behöver mer kraft än vad den har i dag.

Kalle Larsson behöver inte tacka oss moderater för att vi har begärt den här debatten. Han är ju själv en del av skälet till att den är nödvändig. Vänsterpartiet, inklusive kammarens kommunister, utgör en del av regeringsunderlaget. Det är ju er politik som har pågått under lång tid och som har misslyckats så katastrofalt.

Bristerna i elevernas kunskaper ökar. Kunskapsklyftorna blir värre och värre. Det måste ju faktiskt de som stöder regeringen ta ansvar för. Detta är skälet till debatten. Men jag tror också att vi kan vara överens om att den är nödvändig.

Inför denna debatt fick jag brev från en mamma med en 14-åring i en skola i Södertälje. Hon hade varit på föräldravecka och följt arbetet under en hel dag. Hon skriver: Jag måste säga att jag kände mig deprimerad efteråt. Det finns inte en enda elev som kommer i tid. Man rycker upp dörren och slår igen den lika hårt. Man har inga böcker med sig. Man har inte gjort sina läxor. För mig är det obegriplig hur eleverna ska kunna få arbetsro. Jag tycker att det är ett fruktansvärt liv i skolan – stökigt, m.m. – och ingen tycks säga något eller göra något.

Hennes erfarenhet är tyvärr inte unik. Skolverket skriver att hälften av lärarna anser att det finns problem med bristande etik och moral på skolorna. Av samtliga lärare har 17 % utsatts för våld, hot och trakasserier på sin arbetsplats, och det är ett ökande problem. Man uppskattar att

mellan 50 000 och 100 000 barn inte mår bra i skolan. Bråk i klassrummen eller brister i den fysiska miljön nämns ofta som orsaker, och ett av de allvarligaste problemen är mobbning.

Skolan ska vara en stimulerande och trygg arbetsplats för var och en. Den inre miljön är en del av skolans uppdrag att bidra till elevernas fostran. Därför är bristen på ordning ett underbetyg åt skolan som professionell institution.

Allt som kan göras för att ändra på det är naturligtvis bra, men det behövs mer av konkretion. Skolan har blivit av med många av de gamla verktygen för elevers tillrättaförande. Vi har inte längre – det fungerar inte – anmärkning, kvarsittning och vad som nu kan ha funnits. Vi har från moderat sida begärt att regeringen ska ta initiativ till att konkret se över vad man skulle kunna göra så att lärare, skolledare och andra känner att de har verktyg för detta, för det är alldeles nödvändigt.

Men föräldrar måste också ta sitt ansvar och förmås att sätta gränser och vara konsekventa. Barn lyssnar inte på vad vi säger utan gör som vi gör. Därför är samarbetet mellan hem och skola viktigt. Insatserna för att öka samverkan mellan hem och skola är en viktig del av det jag menar är en politisk försummelse.

Föräldrar måste få veta hur det går med barnens utveckling och studieresultat. Vi måste få fler och mer kontinuerliga informationer mellan hem och skola. Skriftlig information får man ju inte ge annat än om föräldrarna själva begär det, och såvitt jag kan bedöma gör socialdemokratiska kommuner allt vad de kan för att föräldrar inte ska få veta att de kan få skriftlig information, för det kan de. Man informerar inte heller om föräldrars möjlighet att välja skola eller t.ex. om rätten till särskilt stöd.

Fortfarande skolkar tusentals elever utan att föräldrarna får veta om att de inte har varit i skolan. Häromkvällen ringde en förtvivlad pappa till mig, chockad över att helt plötsligt ha upptäckt att hans pojke inte hade varit i skolan på fem veckor. Det var inte skolan som hade larmat.

Vi vuxna gör för lite, och vi gör fel. I debatten om skolan måste det handla om hur föräldrar, lärare, skolledare och övriga vuxna i skolan bättre ska kunna förmås att vara de förebilder och det stöd eleverna behöver. Här måste också skolministern bli tydligare – tydlig om vad som gäller – och inte bara tillsätta nya arbetsgrupper.
(Applåder)

Anf. 11 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Låt mig börja med att konstatera att jag ännu inte fått något svar på de frågor jag ställde till skolministern. Jag hoppas fortfarande på att få det i dag, och om inte i dag, så snart som möjligt. Vi menar att det är hög tid att göra någonting åt den explosion av fristående skolor som vi ser i Sverige i dag. Ytterligare utredningar riskerar bara att innebära att utvecklingen springer ifrån oss. Att vrida rätt en negativ utveckling som har gått för långt är mycket svårare än att se till att den faktiskt inte kommer till stånd.

Beatrice Ask säger i sitt första inlägg att skolans problem inte främst är en resursfråga. Fru talman! Jag måste få fråga Beatrice Ask om hon menar att skolans problem över huvud taget är en resursfråga. När man talar om att sänka skatten i varje kommun där moderaterna får inflytande

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

är det mindre pengar i kommunens kassa vi får se. Det innebär alltför ofta mindre pengar också till skolan.

Kanske menar Beatrice Ask att man ska göra som här i Stockholm. Man satsar visserligen på skolan, men konkurrensutsätter i stället ungdomsmottagningar och bibliotek, skär ned på fritidsgårdar och förstör för mängder av ungdomar ute i förorterna.

Till Ulf Nilsson, som säger att skolans viktigaste resurs är lärarna, skulle jag vilja ställa en enkel fråga: Men eleverna, då? Är det inte en alltför vanlig uppfattning bland borgerliga politiker att eleverna snarast är ett problem som behöver åtgärdas? Hur ser Ulf Nilsson på den saken?

Till Sofia Jonsson, som talade om att det behövs ordning och reda i skolan – säkert som amen i kyrkan ställer Yvonne Andersson förstås upp på den beskrivningen – vill jag säga: Vad är det egentligen som behövs? Tror Sofia Jonsson att man skapar fler säkra och trygga miljöer genom att placera en vakt i varje skolkorridor eller metalldetektorer vid ingångarna? Är det inte snarare så att det som behövs faktiskt är en skola som är en värdig arbetsmiljö för både lärare och elever? Då handlar det om resurser. Då handlar det om att se till att resurserna finns för att skapa de förutsättningarna. Det handlar inte om fler prov, mer hets och mer konkurrens, utan om en helhetssyn i undervisningen och ett inflytande för Sveriges elever över den egna vardagen i skolan.

Anf. 12 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Om det inte hade varit ordning i denna kammare hade Kalle Larsson inte kunnat säga någonting, så det är väl bra med ordning och reda.

Alla goda idéer måste bli verklighet i skolans vardagliga arbete. Låt mig ta med er till Aspelidens skola i Linköping. Där kan vi konstatera att lärare inte mår bra om inte elever mår bra, och vice versa. Skolandan och miljön påverkar elevers lust att lära, och det i sin tur påverkar lärares lust att undervisa. Lärare har inte en chans att möta 30 elevers olika behov när de inte får organisera sin undervisning så att lärande blir möjligt. Det nuvarande alltför statiska systemet skapar problem som förhindrar skolan att nå målen. Elever kan längta efter vuxna som bryr sig, samtidigt som lärarna känner sig otillräckliga och inte hinner med.

Eleven förstår inte undervisningen och orkar inte hänga med, medan kamraten tycker att den är alldeles för enkel och grips av leda. Läraren vet att alla elever inte kommer att kunna ta till sig hans undervisning hur han än genomför den i den givna situationen. Eleverna hittar ofta på bus.

Fru talman! Det är hög tid att ta till sig de guldkorn som skulle kunna vända en otillständig skolsituation:

- Engagera föräldrar. De kan sina barns sätt att lära utanför skolan och kan ge goda råd i skolarbetet.
- Diskutera lärares arbetsvillkor.
- Ge lärarna status, auktoritet och frihet att organisera sin undervisning utifrån de elever de faktiskt har.
- Ombesörj att varje barn får rätt till fostran och kunskap.

- Snygga upp skolmiljön och ge lärarna bra arbetsplatser. Det bidrar till en god skolorna.

Vi har alla minnen av skilda slag från en skoltid som vi inte vill att våra barn ska uppleva. Förbättringar är genomförda sedan dess, och de är vi tacksamma för. Nu har vi möjligheter, och vi har dessutom ansvaret, att göra de förändringar som blir vårt goda arv att föra vidare.

Anf. 13 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! I går eftermiddag var jag och besökte en gymnasieskola utanför Stockholm. Där fick jag vara med och se på undervisningen i en grupp som hade startat speciellt för att arbeta med läs- och skrivutveckling. Skolan hade med sina knappa resurser försökt se till att ungefär 100 elever skulle få extrastöd och hjälp med sina kunskaper. På den skolan, som har ungefär 1 500 elever, hade 100 elever så dåliga kunskaper i matematik och svenska att de vad beträffar kunskaper låg mellan årskurs 5 och 7 i grundskolan. Dessa elever har gått ut med godkända kunskaper från grundskolan.

Det är inte att vara snäll och hjälpa eleverna om man sänker kraven och ger dem godkända betyg. Det är att stjälpa dem och deras fortsatta utveckling.

Vi i Centerpartiet vill satsa stort på skolan. Det säger jag även till Kalle Larsson. Vi vill öka resurserna till skolan. Vi vill ge eleverna möjligheter till bra kunskap. Ett led i det är att införa en stor satsning på just läs- och skrivutveckling, en nationell handlingsplan om att alla elever från början får möjligheten att lära sig läsa och skriva. Då krävs det som vi diskuterar här; lärare med kunskaper, fler lärare, specialistlärare som kan vidarefördela och hjälpa eleverna att utvecklas på ett bra sätt.

Ett annat steg för att öka kvaliteten är att stärka skolans egen roll med ett ökat ansvar och ökad makt så att man lokalt kan vara med och forma skolan för eleverna. I de lokala skolstyrelserna kan elever, lärare och andra vara med och utveckla skolan utifrån sin egen grund. Det måste förenas med statligt ansvar för att upprätthålla likvärdigheten, men inte för att öka likformigheten genom förstatligande eller en ny statlig detaljreglering. Det handlar om att ställa höga krav på kommunerna och se till att man har en bra utvärdering så att det fungerar på ett bra sätt.

Fru talman! Slutligen vill jag bara säga några ord om det fortsatta arbetet inom skolan. Det är bra att vi har haft debatten i dag. Det är bra att många fina nya förslag har kommit. Men nu krävs det inte bara nya, fina förslag. Nu krävs det handling, skolministern! Jag vill gärna se de saker som statsrådet säger att hon har tagit till sig, de idéer som vi har haft och som hon säger att hon har tagit till sig här i kammaren, komma på papper. Jag vill se en ny handlingsplan för en ny skola där eleverna kan få godkända kunskaper.

Anf. 14 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Skolan är till för eleverna, Kalle Larsson. Skolans mål är att ge eleverna det de har rätt att kräva. I det arbetet är lärarna skolans viktigaste resurs. Vi kan tycka mycket, och vi kan mena väl. Men det den svenska skolan behöver nu är konkreta förslag. Jag tror att vi måste acceptera själva grundinställningen, att skolan inte kan lösa alla samhällets

Prot.
1999/2000:28
16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

problem. Den kanske inte alltid har tid och ork att syssla med allting, men skolan har *en* specialkompetens, och det är utbildning.

Får eleverna det de har kommit till skolan för att lära sig, t.ex. det kanske allra viktigaste, sitt språk, så löses många av problemen med s.k. bråkiga elever på skolan. För det är klart att man bråkar när man redan efter andra, tredje året inte fattar vad de andra pratar om i skolan. Även s.k. bråk är ofta ett rent kunskapsproblem.

Jag har många konkreta förslag. Skärp kursplanerna så att det blir tydligt vad som krävs i olika ämnen. Ge nationella prov obligatoriskt redan i trean. Sätt betyg några år tidigare i skolan. Inför en betygsskala med flera steg så att vi får en mer nyanserad bedömning av eleverna. Inrätta en fristående, oberoende skolinspektion för en klar och tydlig objektiv utvärdering.

Jag är medveten om att skolministern har fått många frågor här, men en enda fråga skulle jag vara tacksam om ministern tog sig tid att besvara. Anser ministern att det är viktigt att starta ett arbete för att pröva om betygen motsvarar de uppsatta målen så att ingen elev som skickas vidare med godkänt betyg utan kunskaper blir bestulen på sin rätt till stöd i skolan?

Anf. 15 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag lyssnade naturligtvis med speciellt intresse på moderaterna, som har väckt den här debatten, när de gäller vilka förslag som skulle komma. Jag fick inte så många förslag. Beatrice Ask angav två förslag: prov och betyg tidigare och att stänga dåliga skolor. Vi kanske kan få en förlängning av den listan.

Vi i Miljöpartiet är mot betyg, bl.a. för att de är urusla som mätinstrument. Det är ungefär som att mäta längd med ett gummiband med instruktioner om att man ska hålla det lagom spänt. Betygsanvisningarna är så vaga att lärarna inte har någon möjlighet att sätta rättvisa betyg.

Men det är inte det som är huvudskälet. Det är att vi inte tror att betyg är någon bra motiveringsfaktor. Det är bättre att en elev läser av intresse för ämnet än för att få ett bra betyg. Vi skulle i stället vilja utveckla elevdemokratin, möjligheten för eleverna att själva påverka sin studiesituation. I Skolverkets rapport finner vi också att elevinflytandet har gynnsamma effekter på prestationerna i skolan. Elevens inflytande över den egna situationen i skolan är viktig, och den saknas på vissa håll enligt Skolverket.

Till sist har jag bara en fråga om något som egentligen är lite förvånande. Vi har en läroplan där allt det viktiga står om målen och syftet med skolan och undervisningen. Hur kommer det sig att vi inte har en elevversion av läroplanen? Hur många elever får över huvud taget ta del av den? Varför har vi en skola där bara lärarna tar del av läroplanen, det instrument som ska ange vad det dagliga arbetet i skolan syftar till? Det är förvånansvärt. Det kanske vore ett bra första steg på vägen mot att få en skola med reellt elevinflytande att man också satte de dokumenten i lämplig utformning i elevernas händer.

Fru talman! Nu kommer svaret, Ulf Nilsson. Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd har fått i uppdrag att just se över betygen och betygens likvärdighet.

Fru talman! Jag kan konstatera att moderaterna har väldigt lätt att kritisera socialdemokraterna men desto svårare att själva presentera konkreta förslag som gynnar de elever som är i behov av mer stöd än andra. Jag kunde, precis som Gunnar Goude, inte hitta mer än förslag angående betyg, nationella prov och detta att väckas tidigt. Väckarklockan kan inte komma tidigare än inom förskolan. Det är därför vi står fast vid att allmän förskola för fyra- och femåringar, en förskola med ett bra ekonomiskt styrinstrument som inte hindrar föräldrar att delta, är den bästa väckarklocka vi kan ha i fråga om eleverna.

Vi vet också genom ytterligare en rapport, SAMBA, som handlar om resurs och resultat, vad det är som påverkar, som gör att alla elever verkligen har möjligheten att delta i en skola för alla. Det handlar om ekonomiska resurser, det är en viktig faktor. Det handlar om vad föräldrarna har för utbildning. Det är väl känt för oss. Det handlar om elever med utländsk bakgrund. Det handlar om storleken på högstadieskolorna.

Varför säger då moderaterna nej till Perssonpengarna? Varför säger moderaterna nej till satsningen på storstäderna, som är direkt riktad till just de elever vi pratar om här i dag? Nu pratar vi ju inte om den generella skolan. Vi har kommit överens om att den är bra för de flesta elever. Nu pratar vi om de elever som behöver mer stöd än andra.

Ni pratar med fina ord om hur ni vill ha det. Det räcker inte med de fina orden. Det krävs också pengar. Det andra som krävs, som står för 60 % i den här utredningen, SAMBA, handlar om lärarnas egen kompetens, attityd och utbildning och om skolledarrollen. Det är därför vi i budgeten har markerat att om vi ska klara det här måste vi satsa på lärarna och ge dem mer av kompetens för att kunna möta de här eleverna. Det gäller allt från läs- och skrivproblem till att kunna möta elever som kanske har en svår social bakgrund. Det handlar också, som vi skriver i utvecklingsplanen, om att samarbeta med närsamhället. Att kunna samarbeta med sociala myndigheter är också en oerhört viktig fråga.

Det är inte så att vi här i riksdagen ska stå och detaljreglera hur skolan ska skötas. Detta är en uppgift för dem som är ute i professionen. Det är viktigt för oss när vi har decentraliserat verksamheten att se hur denna följs upp och att göra justeringar och revideringar i program mål, kursplaner och läroplaner. Det är det vi också gör. I dag vet jag att utskottet har fått presenterat för sig revidering av kommande kursplaner.

Vi måste också se till att kommunerna verkligen följer upp de mål som vi har satt upp. Vi har nu Skolverket som skärper sin tillsyn på olika områden. Vi har Kvalitetsgranskningsnämnden, som direkt går in och ser hur kommunerna förvaltar sitt uppdrag. Vi kräver att kommunerna årligen ska genomföra kvalitetsredovisningar för att vi sedan ska kunna få en återsrapportering.

Men när vi ställer de här kraven måste vi också ge möjligheterna. Jag återkommer därför till detta: Varför säger moderaterna gång på gång nej när de gäller den ekonomiska förstärkningen till skolorna?

Slutligen vill jag säga att den här rapporten också är ett underlag som ska användas i diskussionerna på skolorna. Den är direkt riktad till sko-

Aktuell debatt:

Den aktuella situationen i skolan

lans personal. Om det nu är så som det står i rapporten att 50 000–100 000 barn inte mår bra i skolan måste varje enskild skola diskutera hur det ser ut på skolan och vad man tänker göra: Fungerar mobbningsplanen, eller hur ser det ut? När man kommer fram till att eleverna uppfattar matematikämnet som viktigt men svårt och inte så roligt ska skolan ställa sig frågan hur man kan hantera det. Skolorna måste själva ställa sig frågorna. De frågorna kan ju inte riksdagen eller jag, som minister, svara på. Här måste professionen bli tydligare. Jag håller med om det kravet, som Beatrice Ask riktade. Men samtidigt som vi kräver det här av dem måste vi kunna stötta dem för att det ska bli möjligt.

Anf. 17 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Med tanke på riksdagens debattregler vill jag hänvisa både skolministern och Kalle Larsson till Moderaternas webbsida. Där finns samtliga moderata motioner med mängder av förslag på vad vi tycker att man ska göra. Det finns bl.a. en motion som heter 101 åtgärder för en bättre skola. Där finns det många svar när det gäller olika delar av det som vi tycker att man måste göra.

Skolministern pratar om en förstärkning av skolan. Det är ju ingen förstärkning ni föreslår. Ni föreslår att man ska dra ur proppen. Maxtaxeförslaget handlar inte bara om fyra- och femåringar och om allmän förskola. Det handlar framför allt om att man lägger ned pengar på förskolan motsvarande en hel termins undervisning och låter kommunerna spara. Vi vet av erfarenhet att skolan får dra det kortaste strået. Perssonpengarna har ju inte heller gått till skolorna. Det finns många undersökningar som visar att pengarna har gått till en massa andra saker. Det är säkert bra, men de har likväl inte gått dit de skulle. Man kan alltså se på det här från olika håll.

Det var ju pinsamt i valrörelsen. Moderatledda kommuner satsar mer på skolan än socialdemokratiskt ledda kommuner. Det var precis som Kalle Larsson sade: I Stockholm satsar man på skolan. Och så tvingades han dra till med att man sparar på annat.

Ja, i Stockholm satsar man bl.a. på böcker. Det behövs böcker. Det är inte vi moderater emot, men det handlar om att man måste prioritera grundskolan. Vi moderater kommer aldrig att acceptera att var femte ungdom ställs åt sidan därför att grundskolan inte är tillräckligt bra. Den måste bli bättre. Annars har vi inte ens en folkskola. Med raketens hastighet håller vi på att färdas tillbaka till en situation där 20 % av eleverna slås ut och icke ges förutsättningar för att klara av den utbildning som de behöver. Samhället har förändrats, och kraven är högre. Därför måste grundskolan lyckas bättre.

Vi moderater säger ja till mångfald och valfrihet. Vi säger inte nej. Vi försöker inte stoppa och hindra förnyelse och förändring i likhet med regeringen. Vi tar till oss föräldrarna som en kraft för barnens fostran och utbildning. Och vi inser att ansvaret för skolan måste delas av många. Regeringen måste ta ett större ansvar för att de nationella målen ska nås. Riksdagens revisorer, Skolverket och många andra har visat att läget i dag inte är bra. Det är självklart att vi måste få upp Skolverkets lägesrapport och annat till debatt här i kammaren, så att vi kan ta vårt ansvar.
(Applåder)

Anf. 18 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det yttersta ansvaret för att skolans mål ska nås ligger alltid på skolministern. Det var därför som jag inledde med att säga att det var med glädje jag ville ha debatten om skolan och också att jag lyssnar till samtliga deltagare och deras förslag på hur vi ska kunna göra skolan bättre.

Den nationella likvärdigheten ska nås genom läroplaner och lärarutbildningen. Den svåraste men också den mest stimulerande utmaningen för skolan handlar om att varje elev är unik. Att finna den rätta metoden för att möta varje barn är därför en stor utmaning men också en skyldighet.

Fru talman! De elever som inte lyckas nå målen har alltid funnits i vår skola. Skillnaden är att vi i dag har synliggjort dem; det är därför vi har den här debatten. Vi har synliggjort dem genom resultat av betyg. Vi har synliggjort dem genom attitydundersökningar. Nu när vi ser dem kan vi inte blunda. De kräver att bli sedda och att bli lyssnade på. De kräver vårt stöd, inte att vi nedvärderar dem. Vi ska även ge alla dessa elever möjlighet att lyckas. Vi – jag som minister och ni som riksdagsledamöter – kan aldrig undandra oss detta ansvar, och skolan själv kan aldrig undandra sig ansvaret för att alla barn ska ha en möjlighet att lyckas.

Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Kjell Dahlström* av sagt sig uppdraget som suppleant i valprövningsnämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

5 § Anmälan om kompletteringsval till finansutskottet, skatteutskottet och EU-nämnden

Tredje vice talmannen meddelade att Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp under Karin Pilsäters ledighet under tiden den 22 november–28 december anmält hennes ersättare Bijan Fahimi som suppleant i finansutskottet, i skatteutskottet och i EU-nämnden.

Tredje vice talmannen förklarade vald till

suppleant i finansutskottet

Bijan Fahimi (fp)

suppleant i skatteutskottet

Bijan Fahimi (fp)

suppleant i EU-nämnden

Prot.

1999/2000:28

16 november

Aktuell debatt:

*Den aktuella
situationen i skolan*

6 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Prot.
1999/2000:28
16 november

Interpellation 1999/2000:75

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:75 av Per Westerberg om bredbandsutbyggnad.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 30 november 1999.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa vecka 46 och den 29 november.

Stockholm den 10 november 1999

Näringsdepartementet

Enligt uppdrag

Cathrine Lilja Hansson

Rättschef

Interpellation 1999/2000:71

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:71 av Alf Eriksson om böter till utländska fordonsförare.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 29 november 1999.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor.

Stockholm den 9 november 1999

Justitiedepartementet

Laila Freivalds

Interpellation 1999/2000:76

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:76 av Per-Richard Molén (m) om UMTS.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 29 november.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa hela vecka 47.

Stockholm den 12 november 1999

Näringsdepartementet

Mona Sahlin

Enligt uppdrag

Cathrine Lilja Hansson

Rättschef

Interpellation 1999/2000:48

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:48 av Dan Ericsson om det lokala investeringsprogrammet och projektet Ringdansen.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 november 1999.

Skälet till dröjsmålet är att ministern inte kunnat finna en debattdag dessförinnan som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 12 november 1999

Miljödepartementet

Enligt uppdrag

Kathrin Flossing

Expeditions- och rättschef

Interpellation 1999/2000:49

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:49 av Gudrun Lindvall om nickelallergier.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 november 1999.

Skälet till dröjsmålet är att ministern inte kunnat finna en debattdag dessförinnan som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 12 november 1999

Miljödepartementet

Enligt uppdrag

Kathrin Flossing

Expeditions- och rättschef

Interpellation 1999/2000:53

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:53 av Gudrun Lindvall om sork, miljöövervakning och dödligt virus.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 november 1999.

Skälet till dröjsmålet är att ministern inte kunnat finna en debattdag dessförinnan som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 12 november 1999

Miljödepartementet

Enligt uppdrag

Kathrin Flossing

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:54 av Michael Hagberg om skyddsjakt på varg.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 23 november 1999.

Skälet till dröjsmålet är att ministern inte kunnat finna en debattdag dessförinnan som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 12 november 1999

Miljödepartementet

Enligt uppdrag

Kathrin Flossing

Expeditions- och rättschef

7 § Svar på interpellation 1999/2000:44 om offentlighet och EU

*Svar på
interpellationer*

Anf. 19 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Sven-Erik Sjöstrand har ställt fyra frågor till mig som har samband med att de svenska reglerna om användning av lösningsmedlet trikloretülen, tri, nu prövas vid EG-domstolen. Inom EU pågår också ett arbete med att bedöma hur farligt tri är och vilka slutsatser som ska dras av de vetenskapliga fakta som kommer fram.

Sven-Erik Sjöstrands frågor avser i stora delar utrikessekretess och offentlighet. Detta hör inte till mitt ansvarsområde i regeringen, men det finns starka kopplingar till miljöarbetet.

Första frågan handlar om hur jag, som miljöminister, kan verka för att kommissionens handlingar blir offentliga.

Jag är självfallet angelägen om att alla fakta som belyser tri-frågan redovisas öppet. Men jag måste också följa de regler som gäller. Jag kan alltså inte utan vidare göra kommissionens handlingar offentliga. Däremot avser jag att vara med och påverka så att reglerna ändras.

När det gäller kommissionens inlagor till EG-domstolen kommer jag till den andra frågan: Hur kan förbindelserna med EG-domstolen och kommissionen skadas om vi gör handlingarna offentliga?

EG-domstolen har regler som vi inte ensidigt kan nonchalera. Enligt domstolen är sekretessen viktig. Normalt kan ingen utomstående person ta del av handlingar som ges in i ett pågående mål. Skälet är att en part ska kunna försvara sina intressen oberoende av yttre påverkan. Domstolen ger en part tillgång till andra parter inlagor endast för att parten ska kunna försvara sin egen ståndpunkt.

Också kommissionen har bestämmelser om allmänhetens möjligheter att ta del av handlingar. Normalt lämnar kommissionen inte ut handlingar som rör pågående rättsliga förfaranden.

Det som händer i EG-domstolen kan få stor betydelse för bl.a. miljön. Därför bevakar regeringen vad som händer i andra mål. Om frågor prövas som har betydelse för t.ex. miljön, vill vi kunna få del av vad som sker och vid behov yttra oss eller t.o.m. intervensera. Skulle vi missbruka våra möjligheter att ta del av EG-domstolens och kommissionens handlingar, kan EG-domstolen bestämma att sekretess ska gälla även i förhål-

lande till den svenska regeringen. Det skulle naturligtvis försvåra våra ambitioner på miljöområdet.

När det gäller vad som i övrigt kan göras för att kommissionens handlingar ska bli offentliga, kommer jag till Sven-Erik Sjöstrands tredje fråga. Ja, jag avser att verka för att de nya EU-bestämmelserna om offentlighet ska leda till ökad insyn och öppenhet i fråga om beslut som rör miljöfarlig verksamhet.

Frågan om öppenhet är också högt prioriterad hos regeringen. Genom Amsterdamfördraget slogs fast att allmänheten ska ges rätt att ta del av bl.a. kommissionens handlingar. Närmare bestämmelser om detta kommer att antas efter att kommissionen lämnat ett förslag. Det förslaget väntas inom kort. Regeringen kommer att på samtliga politikområden arbeta för att de nya reglerna ska leda till största möjliga öppenhet. Min egen uppmärksamhet kommer givetvis att vara särskilt inriktad på den offentlighet som har betydelse för miljöfrågorna.

Slutligen den fjärde av Sven-Erik Sjöstrands frågor: Kommer jag att vidta några åtgärder om EG-domstolen upphäver Sveriges förbud mot trikloretylen?

EG-domstolen kan inte upphäva de svenska bestämmelserna. Däremot uttalar sig domstolen om hur våra regler överensstämmer med EG-rätten. Beroende på vad domstolen säger, avser jag att ta initiativ till de ändringar av de svenska reglerna som kan komma att behövas.

De svenska reglerna syftar till en övergång från användning av tri till mindre farliga alternativ. I EG-domstolen argumenterar vi för att förbudet, med möjligheten att få dispens när inget tillgängligt alternativ finns, är den metod som även från EG-rättslig synpunkt bäst kan åstadkomma detta. Om domstolen inte delar den uppfattningen, kan det bli nödvändigt att ändra reglerna. I så fall kan utrymmet för avvägningar i de enskilda fallen komma att minskas.

Domstolens avgörande kan leda till att tri-användningen blir mer detaljstyrd. Under alla omständigheter kommer jag att se till att reglerna utformas så att övergången till mindre farliga alternativ fortsätter. Användningen av tri ska inte öka.

Anf. 20 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Först vill jag tacka miljöministern för svaret. Det som kanske glädde mig mest med svaret var den avslutande meningen: Användningen av tri ska inte öka. Där är jag och miljöministern helt överens. Ett lösningsmedel med trikloretylens egenskaper bör egentligen inte alls exponeras för något levande. Ett nollvärde vore därför önskvärt.

Av miljöministerns svar vad gäller offentlighet framgår att ministern vill följa regler. Men finns det helt klara regler? Och kanske den viktigaste frågan: Har miljöministern frågat Margot Wallström, kommissionens miljöansvarige, om det är okej med offentlighet kring detta ärende? Såvitt jag förstår vill kommissionär Margot Wallström ha stor öppenhet. Hela den nya kommissionen pratar mycket om öppenhet.

Fru talman! När interpellationen skrevs var jag klart medveten om att denna fråga till vissa delar berör utrikessekretessen och offentligheten. Upprinnelsen till debatten var att den fackliga tidningen Dagens Arbete och dess alerta journalister begärde att få ta del av allmän handling. Begäran riktades till Utrikesdepartementet, och utrikesministern skrev un-

der på regeringens vägnar. Vid denna begäran visade det sig att bara vissa saker var offentliga. Tidningen Dagens Arbete fick inte ta del av kommissionens rättsliga argumentation och slutsatser i målet vid EG-domstolen.

Personligen anser jag att det svenska förbudet mot triklöretylen är en viktig principfråga för hela den svenska miljöpolitiken. En sådan viktig fråga ska inte få avgöras med att viktiga fakta hålls dolda för allmänheten. Därför hoppas jag verkligen att miljöministern ser det som en prioriterad uppgift att försöka påverka så att reglerna ändras. Det är inte bra vare sig för demokratin och opinionsbildningen eller för ett seriöst miljöarbete om viktiga förslag är sekretessbelagda. Det är bara de mäktiga kemiföretagen nere i Europa som vinner på detta. Många av dem verkar inte bry sig så mycket om arbetsmiljön och de risker som många löntagare utsätts för.

Miljöministern skriver i svaret att kommissionen normalt inte lämnar ut handlingar som rör pågående rättsliga förfaranden. Samtidigt slogs det fast genom Amsterdamfördraget att allmänheten ska ges rätt att ta del av kommissionens handlingar. Miljöministern säger att det kommer närmare bestämmelser om detta inom kort. Men hur länge kan det dröja? Kommer alla handlingar att bli offentliga, eller kommer sekretessen fortfarande att gälla på de områden som ses som känsliga av kommissionen?

År 1997 läste jag att en expertgrupp inom EU skulle skärpa bedömningen av triklöretylen. I stället för nuvarande placering i kategori 3, vilket innebär att tri misstänks orsaka cancer, ville expertgruppen placera tri i kategori 2, cancerframkallande. När detta meddelande kom var det inte bara arbetsmiljöintresserade löntagare som var glada utan också toxikologer och forskare på Kemikalieinspektionen.

Expertgruppen lämnade sitt förslag till en förberedande grupp. Men denna grupp bordlade frågan sommaren 1997. Det var tydligen ett politiskt kontroversiellt beslut. Kommentarer från den svenska kemikalieinspektionen var att den vetenskapliga expertgruppens nya bedömningar och förslag finns, oavsett vad som händer.

Anf. 21 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! När det gäller frågan om offentlighet är det alldeles klart att den nya kommissionen har en annan attityd till detta. Till det har inte minst Margot Wallström bidragit med uttalanden på miljöområdet. Hon har talat om det stora behovet inom miljöarbetet att så många fakta som möjligt blir kända. Det är kanske just på miljöområdet som öppenheten är allra viktigast.

Det är därför som ambitionen finns med i Amsterdamfördraget. Vad som nu sker är att man håller på att arbeta fram konkreta förslag för att öka öppenheten. Det är de förslagen som vi väntar på. Jag hoppas att de kommer väldigt snart. Självfallet hör Sverige till de länder som driver på i fråga om öppenhet.

Sverige hör också till de länder som driver på när det gäller kemikaliepolitiken i Europa. När Sverige blev medlem fick vi ett antal undantag för att kunna behålla vår höga skyddsnivå. Det visade sig efter fyra års idogt svenskt arbete – och det kan jag säga, eftersom jag inte var miljöminister på den tiden – att vi kunde behålla dessa undantag. Dessutom kunde vi medverka till att höja skyddsnivåerna för en mängd andra ke-

Prot.
1999/2000:28
16 november

*Svar på
interpellationer*

mikalier för hela Europa. Jag tycker att det var en väldig framgång för det svenska arbetet inom EU. Det var på sätt och vis också en framgång för EU som instrument för vidare miljöambitioner än vad som bara gäller vårt eget land.

Min förhoppning är självfallet att vi kan åstadkomma samma resultat när det gäller tri. Vi driver frågan om att förändra riskklassificeringen av tri i enlighet med förslaget från den expertgrupp som Sven-Erik Sjöstrand hänvisar till. Det finns än så länge inte någon enighet, men den svenska positionen är alldeles klar. Vi får se hur arbetet kommer att kunna fortsätta och vilka resultat det kommer att få.

Anf. 22 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Alla stora miljösegrar i Sverige har vunnits genom ett brett engagemang bland många människor. Men EU har en karaktär av hemlighetsmakeri. Det finns nästan ingen offentlig debatt om besluten. EU-arbetet har också varit trögstartat, eftersom medlemmarna har visat ett ganska svalt intresse. Att kringgå offentligheten gör ju inte saken bättre. Det innebär ett klart minskat folkligt engagemang i politiken.

En förutsättning för att kunna skapa opinion för eller emot politiska förslag i Sverige är den massmediala debatten. Genom insändare, artiklar och ledarsidor i hundratals dagstidningar blir det ofta debatt om förslag som ska upp i riksdagen. Men på EU-nivå saknas denna offentlighet trots att EU får mer och mer att säga till om. Detta tycker jag leder till ett klart demokratiskt underskott.

”Harmoniseringsregler” är ett ord som ofta hörs i miljösammanhang. Om ett lands hårdare miljö- eller hälsokrav på något vis försvårar försäljningen av en utländsk vara är bestämmelsen ett handelshinder och därmed olaglig. Enskilda länder kan på detta sätt hindras att ställa egna miljö- och hälsokrav på varuområdet. Vi har sett ganska många exempel på att medlemsländer tvingas försämma sina miljökrav.

För några år sedan läste jag att USA:s delstater har större frihet än EU:s medlemsländer att driva sin egen miljöpolitik. Nu har detta kanske ändrats lite, men det är fortfarande lite grann så här.

I Vänsterpartiet och inom stora delar av miljörörelsen har vi varit rädda för att EU skulle bli ett redskap i händerna på dem som vill hindra utvecklingen på miljöområdet. Industrin och framför allt konservativa politiska krafter försöker hindra nationell lagstiftning genom att kräva beslut på EU-nivå. Det har också visat sig att den ganska omtalade miljögarantin är långt ifrån en garanti. Tillämpningen av miljögarantin tycks vara mycket restriktiv.

Fru talman! Jag skulle därför vilja fråga miljöministern om han tror att miljögarantin kan användas mer i framtiden – i synnerhet nu när vi har fått en duktig svensk kommissionär med ansvar för miljöområdet inom EU.

Anf. 23 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är möjligt att man kan använda miljögarantin mer i framtiden. Det är lite svårt att kommentera det när man inte har några specifika förhållanden att utgå ifrån.

Miljögarantin är viktig, och öppenheten är viktig. Där verkar det som om interpellanten och jag har ungefär samma inställning. Vi vill fortsätta

att kunna förbjuda tri – det är den frågan vi driver – och vi vill öka öppenheten mycket. Som alla känner till är det den svenska ståndpunkten, och den svenska regeringen har också prioriterat detta ganska hårt i arbetet med att förändra EU.

Det är inte så enkelt att man bara kan säga att medlemskapet i EU innebär att vi tar på oss lite restriktioner för vad vi kan göra nationellt. Framför allt innebär medlemskapet i EU i stället stora möjligheter för oss att direkt påverka miljön inte bara i vårt eget land utan också i hela Europa. Genom den kraft som finns i EU kan vi också verka ledande i de globala, internationella miljöfrågorna. Detta har jag upplevt väldigt tydligt under det år som jag har varit miljöminister. De här möjligheterna är oerhört viktiga och värdefulla.

Jag exemplifierade Sveriges framgångar med vad vi åstadkommit på kemikaliepolitikens område. Jag tycker också att jag kan säga att miljöprogressiviteten, den progressiva miljöpolitiken, inom EU är under en stark och positiv utveckling. Det är en av förklaringarna till våra framgångar på kemikaliepolitikens område. Det är också en av förklaringarna till att EU har kunnat ha en stark, ledande roll t.ex. i det internationella klimatarbetet.

Man kan kanske vara lite skeptisk till det svenska EU-medlemskapet på en del områden. Men när det gäller miljöpolitiken är det nog väldigt svårt att komma fram till en annan ståndpunkt än att medlemskapet är oerhört viktigt för ett land som vill driva miljöfrågorna och ta ansvar för medborgarna och miljön i andra länder och som inser att miljön är globaliserad. Inom EU kan man medverka och förändra förhållandena.

Anf. 24 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Visst är internationellt samarbete väldigt viktigt, miljöministern, inte minst på miljöområdet. Men allt behöver ju inte gå genom hårt styrda regelverk. Internationell miljökamp kan ju också bedrivas av miljöorganisationer runtom i världen. Allt slags internationellt samarbete i miljöfrågor är nog bra.

Avslutningsvis vill jag berätta att jag kom i kontakt med ämnet tri för ca 25 år sedan på ett stort kemiskt företag där jag jobbade i många år. Det visade sig att nio medarbetare hade fått förhöjda levervärden. Samtliga dessa jobbade med lösningsmedlet tri. Det användes för att tvätta och rengöra valsar. Företagshälsövård, yrkesinspektion m.fl. kopplades in, och man lyckades hitta ett ersättningsämne. De flesta som hade exponerats för tri återfick normala levervärden, och det var ju glädjande. Men en av de exponerade fick tyvärr cancer – en till mig mycket nära väns mamma. Hon fick levercancer. För 25 år sedan kunde vi tyvärr inte bevisa detta och få skadan godkänd som arbetssjukdom. Det fanns inte så mycket forskning kring ämnet då. Min väns mamma dog för drygt 20 år sedan på grund av tri – som jag ser det i alla fall.

När man själv har jobbat mycket med kemikalier och sett många skador hoppas man verkligen att vi får behålla tri-förbudet. Jag hoppas därför att miljöministern, regeringen och Margot Wallström gör sitt yttersta för att förbudet ska gälla även i framtiden.

Avslutningsvis vill jag tacka miljöministern för debatten. Tack!

Prot.
1999/2000:28
16 november

*Svar på
interpellationer*

Anf. 25 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag tror att vi har precis samma syn på det oönskade i att använda tri, samma syn på behovet av att behålla förbudet och samma syn på att fortsätta fasa ut den användning av tri som nu sker genom de dispenser som kan ges.

För min del gäller också att jag har ambitionen att medverka till en sådan utveckling även i Europa.

Jag vill avsluta med en liten kommentar som gäller frågan om EU och möjligheten att föra en aktiv och bra miljöpolitik. Vi står nu inför förhandlingar med tio länder som så småningom vill bli medlemmar av EU. Vi vet att när det t.ex. gäller förurning kommer 70 % av det försurande nedfallet från andra länder än Sverige – många av dem på andra sidan Östersjön. Det blir självfallet av en oerhört stor betydelse för den svenska miljön om vi kan medverka till att de här länderna så snabbt som det någonsin är möjligt kommer in under den, i jämförelse med de här ländernas, väldigt stränga miljölagstiftning som vi har inom den europeiska unionen. Det är en sträng lagstiftning – men jag är inte nöjd med den, utan jag vill försöka utveckla den ytterligare åt rätt håll.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1999/2000:68 om beskattning av personaloptioner

Anf. 26 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Catharina Hagen har frågat mig om vilka åtgärder jag kommer att vidta för att vi ska få en konkurrenskraftig beskattning av personaloptioner och när åtgärderna i så fall kommer att genomföras.

Låt mig börja med en kort beskrivning av vad en personaloption är och hur beskattningen av den är utformad. En personaloption är en rättighet som ges ut enbart till anställda inom ett företag eller en företagsgrupp. Den innebär att den anställda under vissa förutsättningar i framtiden har rätt att förvärva aktier till ett i förväg bestämt pris. Optionsvillkoren är enhetliga för samtliga anställda som får del av förmånen och är ofta bestämda i en optionsplan. Vanligast är att den anställda får personaloptionen utan att betala någon ersättning till utställaren.

Personaloptionen kännetecknas av att den är förenad med olika förfoganderättsinskränkningar – t.ex. att den inte får överlätas eller pantsättas – och att den kan utnyttjas först efter en viss kvalifikationstid. Det är inte ovanligt att optionen är uppdelad i ”etapper” med olika kvalifikationstider. Optionens löptid är lång, ofta tio år. Vanligtvis förfaller personaloptionen om anställningen upphör på grund av uppsägning, avskedande eller dödsfall.

En viktig princip i det svenska skattesystemet är att alla inkomster av arbete ska beskattas på samma sätt, oavsett om ersättningen utgår som kontant lön eller som en förmån. Förmåner ska i princip tas upp till sitt marknadsvärde.

Förmånen av en personaloption beskattas alltså enligt fast praxis som inkomst av tjänst. Det är inte bara i Sverige som det sker, utan många andra västeuropeiska länder behandlar också dessa slag av optioner som

tjänsteinkomst. Det är naturligt eftersom förvärvet är starkt knutet till anställningen. Förutsättningen för att någon ska erbjudas att förvärva en personaloption är ju att denne är anställd i ett företag eller en företagsgrupp.

Tidpunkten för när förmånen av en personaloption ska beskattas ändrades den 1 juli 1998. Före ändringen beskattades förmånen det år en kvalifikationstid löpt ut, dvs. när den anställda kunde utnyttja optionen – oberoende av om den faktiskt utnyttjades eller inte. Samtidigt var det oklart hur förmånen av personaloptionen skulle värderas.

De nya reglerna innebär att förmånen ska beskattas det år den utnyttjas eller överlåts. Det är då enkelt att värdera förmånen. Som skattepliktig förmån ska tas upp skillnaden mellan marknadsvärdet på det underliggande värdepapperet vid utnyttjandet och det pris som innehavaren av optionen betalar för värdepapperet. I och med att beskattning ska ske vid utnyttjandet kommer värdestegringen på aktien efter utställandet av optionen och fram till utnyttjandet att beskattas som inkomst av tjänst. Det kan i många fall leda till ett högre skattepliktigt belopp i jämförelse med tidigare praxis. Däremot blir reavinsten vid avyttring av en aktie som förvärvats genom optionen lägre, eftersom aktien får ett högre ingångsvärde.

Ändringarna i beskattningen av personaloptioner har endast tillämpats drygt ett år. Det rådde stor enighet kring förslagets fördelar, och det genomfördes efter initiativ av både näringsliv och myndigheter. Inte heller vid riksdagsbehandlingen framfördes några reservationer mot förslaget. Enligt min mening är det alldeles för tidigt att dra några bestämda slutsatser om effekterna av de nya reglerna. Jag ser alltså inte något behov av att i dagsläget ta initiativ till förändringar i beskattningen av personaloptioner. Det finns däremot – liksom i många andra fall – anledning att noga följa effekterna av de förändrade skattereglerna.

Anf. 27 CATHARINA HAGEN (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Finansministern har dock valt att i sitt svar lägga en stor del av tiden på att beskriva vad personaloptioner är för någonting, och det var inte det som min fråga gällde. Jag tycker att det är ganska typiskt för regeringen att inte vilja diskutera sakfrågan. I stället berättar finansministern här på en och en halv sida för mig vad personaloptioner är för någonting, precis som om jag inte visste det. Jag vill ha en debatt om villkoren när det gäller användningen av personaloptioner.

Som finansministern säger här beskattar Sverige, liksom många andra länder, personaloptioner som inkomst av tjänst. Men det är ju just det som är problemet, eftersom vi i Sverige har så otroligt höga sociala avgifter och hög beskattning på arbete. Vi har också en marginalsatt som är mycket hög vid låga inkomster. Det särskiljer oss också från andra länder.

Men detta är inte hela sanningen. I många länder har man speciellt förmånliga regler för personaloptioner. I t.ex. USA och England är det så att om optionerna uppfyller vissa villkor slipper man de sociala avgifterna, och beskattningen är dessutom lägre än den normala inkomstskatten.

Ovanpå detta är fåmansbolagsreglerna i Sverige också en nackdel när det gäller beskattningen av optionsinstrumentet. När de anställda i ett

Prot.
1999/2000:28
16 november

*Svar på
interpellationer*

fåmansbolag ska sälja de aktier som de har fått genom att ha löst in sina optioner drabbas dessa aktier av den beskattning som gäller för fåmansbolag. Det gör att väldigt många aktieförsäljningar beskattas som inkomst av tjänst. Det är t.o.m. så att även om bolaget har blivit noterat är den s.k. karenstiden för fåmansbolagsreglerna så lång att aktieägaren straffas lång tid efter noteringen för att han en gång var delägare i ett fåmansbolag. Återigen är det de riktiga entreprenörerna som drabbas, dvs. de små företagen. De stora företagen har inte dessa problem.

Därför anser jag att så länge vi har kvar vår höga beskattning av arbete måste vi hitta ett annat sätt att beskatta personaloptioner. Man kan titta på ett företags kapital. Förr fanns det bara finansiellt och fysiskt kapital, men i dag är det många som anser att humankapitalet också är att anse som ett företagskapital. Därför skulle man kunna se beskattning av personaloptioner som beskattning av kapital. Det är ett sätt att eventuellt förändra beskattningen.

Forskningen visar också att många små och nya företag har behov av att hålla nere kostnaderna i början av företagets tidiga utvecklingsfas. Därför har det stor betydelse om man kan arbeta med lågt beskattade optioner som belöningsinstrument. De svenska reglerna för beskattning av dessa optioner försvårar framväxten av fler och växande företag i landet.

De driftiga och kompetenta personer som vi är beroende av för vår välfärd väntar inte och ser. De agerar och flyttar. Och om de inte flyttar sig själv till att börja med, så flyttar de bolag, fonder och riskkapital. Till sist är det inte bara pengar som flyttas, utan också besluten. Regeringen väntar och drar inte några slutsatser av detta. Alla tycks veta vad som pågår utom regeringen.

Därför är jag mycket missnöjd med svaret där finansministern säger att det är alldeles för tidigt att dra några bestämda slutsatser och att det inte finns något behov av att ta initiativ till förändringar i beskattningen av personaloptioner.

Regeringen agerar inte alls i denna viktiga fråga heller utan nöjer sig med att eventuellt reagera i framtiden. Världen rullar på fortare än så, och utvecklingen och informationen om vad som händer i andra länder sprids blixtnabbt alltmedan den svenska regeringen agerar som en ko loss på lurfötter.

Jag vill därför fråga finansministern: Anser finansministern att vi har ett konkurrensproblem visavi andra länder när det gäller optionsbeskattningen?

Anf. 28 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Svaret på den sista frågan är nej. Jag har lämnat ett svar på den fråga som interpellanten har levererat. Om interpellanten inte är nöjd med svaret kan det möjligen bero på att interpellanten har en annan grundsyn än jag när det gäller skattepolitiken. Min uppfattning är – och det kan hända att interpellanten inte delar den – att inkomst av tjänst ska beskattas på samma sätt som inkomst från option. Jag kan inte se något skäl till att skapa en särskild förmån för den som får inkomst via option i förhållande till den som får inkomst av tjänst. Det skulle vara att gå ifrån en väldigt viktig princip i vår skattelagstiftning. Det skulle dessutom skapa en mycket märklig differentiering mellan dem som får vanliga

inkomster av tjänst och dem som får möjligheten till optioner. I det här fallet skulle det leda till en konstig situation och utveckling på vår arbetsmarknad och i vårt näringsliv.

Jag vet att Catharina Hagen, liksom många andra moderater, helst av allt vill sänka alla skatter. Men det är en helt annan diskussion. Därför har jag lämnat ett korrekt och tydligt svar. Det finns ingen anledning att ändra de principer som vi har i vår skattelagstiftning. Om Catharina Hagen har en annan uppfattning om skattepolitiken som sådan kan vi diskutera det vid ett annat tillfälle.

Anf. 29 CATHARINA HAGEN (m):

Fru talman! Jag kan tillägga att det inte bara är de problem som jag har tagit upp här som jag anser är allvarliga. Beskattningen av personaloptioner i dag gör att de företag som ska betala de sociala avgifterna när optionerna löses in står inför en mycket stor osäkerhet, eftersom de inte känner till de sociala kostnaderna förrän alla personaloptioner har lösts in. Detta blir ett stort problem i de fall där företagen eventuellt håller på att bli uppköpta eller går samman med ett annat företag. Det är mycket svårt att beräkna den skuld som företaget har. Jag tycker att det är en osäkerhet som man absolut måste titta på. Det finns många varianter för att lösa detta. En är att förlägga tidpunkten för betalningen av de sociala avgifterna till ett annat tillfälle. Det är de ena problemen.

Det andra problemet är de nuvarande reglerna som gäller utlännningar eller svenskar som kommer hem till Sverige från utlandet för att kanske besätta höga poster i de företag som man har blivit delägare i. Dessa personer kan ha med sig optioner som de har fått i utlandet. De kan jobba i Sverige ett tag utan att sälja dessa optioner. Sedan åker de kanske tillbaka till utlandet igen. De har inte gjort någonting med de optioner de hade med sig, och ändå ska de skatta av dem i Sverige. Det är ett jätteproblem, framför allt för utlännningar. Regeringen verkar över huvud taget inte vara intresserad av att ändra villkoren för att underlätta för utlännningar att komma till Sverige. Detta är också ett problem.

Detta är ganska tekniska saker som jag tar upp. Den stora principiella frågan är ju att vi har en global konkurrens om kompetenta personer. Bakgrunden till min fråga är att konkurrensen om duktiga personer är internationell, och utvecklingen går mycket fort. De kunskapsintensiva företagen i Sverige röner en allt större uppmärksamhet från omvärlden. De personer som arbetar inom de här företagen är mycket eftertraktade och har inte sällan unika kunskaper.

Det är ett internationellt problem att bristen på humankapital inom många expanderande branscher i dag är mer uttalad än bristen på finansiellt kapital. Därför är det nödvändigt att vi kan konkurrera på liknande villkor som andra aktuella länder när det gäller att attrahera och behålla kompetent personal. Risken är annars att nya affärsidéer förverkligas utomlands och att personerna flyttar ut.

Jag anser att vi i dag har en unik chans att få stor utväxling på den kompetens vi har inom viktiga områden, t.ex. Internet, telekom och data. Många framgångar hos de svenska företagen inom framför allt IT-branschen är goda nyheter för Sverige som nation. Men trots detta försprång är det inte alls säkert att aktiebolaget Sverige kommer att dra nytta av det. Man kan uttrycka det som så att sällan har våra möjligheter

Prot.
1999/2000:28
16 november

*Svar på
interpellationer*

till en framtida uthållig tillväxt varit så stora. Men dröjer vi med åtgärder kan vi förspilla dessa möjligheter.

Många experter befarar att en flyttvåg bland IT-bolagen inte är långt borta. Anledningen till detta är den svenska skattelagstiftningen. Det rör sig om dubbelbeskattningen, förmögenhetsskatten och inkomstskatten. Men det största problemet anser många nu vara beskattningen av personaloptioner, som alltså är oförmånlig i Sverige.

Därför ställer jag nu en ny fråga till finansministern: Vad kan få finansministern att över huvud taget titta på frågan om personaloptioner?

Anf. 30 CARL ERIK HEDLUND (m):

Fru talman! Jag har en viss förståelse för finansministerns svar, eftersom jag var den inom Moderata samlingspartiet som tidigare hade att bearbeta personaloptionsfrågan. Vi var nöjda för ett år sedan när de nuvarande reglerna infördes.

Men nu är det ju så, fru talman, att verkligheten ibland springer ifrån oss, och det gör den just nu. Jag har varit ute bland många av de s.k. nya företagen inom nya branscher. När man ska lista problemområden återkommer alltid det här med ersättningen till de anställda. Man har ingen vidare lönsamhet, även om kursen stiger när det gäller de noterade bolagen. Men det hjälper ju inte företaget som sådant, utan man ska försöka rekrytera kompetenta människor och behålla dem. Och då har personaloptioner varit ett sätt.

Nu är det så komplicerade anordningar att det var en advokat som skrev i SAF-tidningen att det är som julafton för advokater att hitta reglerna.

Men det viktigaste – och det har Catharina Hagen också varit inne på – är den institutionella konkurrens vi har från framför allt Storbritannien och USA. Rekryteringsexperter från företag är ute bland de nya företagen och raggar personal, men även direkt på högskolor och universitet. Förutom en bättre ingångslön kan de ofta erbjuda optionsprogram som beskattas på ett bättre sätt.

Jag tror inte att någon av de 349 ledamöterna och jag tror inte heller regeringen tycker att det är bra på sikt att kompetensen flyr ur landet. Min enkla reflexion, i likhet med Catharina Hagen, är att man skulle initiera en utredning för att skapa en beredskap för att så att säga kunna mota Olle i grind.

På agendan har vi förmodligen skattelättnader för utländska experter. Det är åtminstone aviserat att det ska komma ett sådant förslag till kamraren. Den här frågan ligger i ungefär samma härad. Min rekommendation till finansministern, trots att vi bara har ett års erfarenhet, beroende på att utvecklingen drar i väg så långt är att initiera en utredning inom departementet eller parlamentariskt för att se vilken beredskap vi ska ha.

Min enkla fråga är: Skulle finansministern, trots vad som har sagts från talarstolen, ändå kunna överväga att göra något sådant? Jag tror att det vore bra för landet, för landets näringsliv och för landets medborgare.

Anf. 31 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är viktigt att svenskt näringsliv har goda villkor. Det är också viktigt för landet att vi har en bra tillväxt och att skattepolitiken och den ekonomiska politiken kan bidra till det. Vi har glädjen att se att

vi just nu har en mycket bra tillväxt i Sverige. Vi kan kombinera denna goda tillväxt med just en rättvis och bra skattepolitik. Jag tycker att det är ett kvitto på att den skattepolitik vi har i dag kan medverka till den oerhört goda tillväxt som Sverige har för närvarande.

Som kammaren ju har sett förut under hösten har vi också lagt fram ett antal förslag när det gäller sänkning av skatten både för företag och för individer, just för att ytterligare stimulera tillväxten och den ekonomiska utvecklingen. I sista hand är det naturligtvis företagen själva som tillsammans med de fackliga organisationerna i avtalsförhandlingar bestämmer vilka löner och andra förmåner man vill dela ut och vilka möjligheter företagen har inom kostnadsramen.

Vad jag hela tiden har velat få sagt är att från skattepolitikens utgångspunkt bör vi ha en enhetlig princip, dvs. vi bör beskatta inkomster av tjänst och personaloptioner på likvärdigt sätt och inte börja göra någon förändring. Det skulle nämligen skapa differentieringar i vårt skattesystem som av många skäl skulle vara omotiverade och som dessutom skulle skapa en del oreda i hela vårt skattesystem. Därför får företagen själva bestämma om man vill använda sig av möjligheten till personaloptioner. Man får själv bedöma och bestämma om man har råd med personaloptioner och om man kan ta de kostnader som finns. Det är ju trots allt inte någon skyldighet, utan en frivillig möjlighet som företagen har, att utnyttja sig av personaloptioner.

Jag förstod av Catharina Hagens sista inlägg att hon egentligen avsåg en allmän skattepolitisk diskussion där vi i princip ska sänka alla skatter, något som moderaterna oftast eftersträvar. Men det är ju inte riktigt det som interpellationen handlar om. Därför har jag valt att svara på interpellationen och att hänvisa till att riksdagen – vilket också Carl Erik Hedlund vidimerar – så sent som för något år sedan var överens om att den ordning vi för närvarande har var bra. Sedan får vi naturligtvis avvakta för att se om det kan inträffa något nytt. Men i dagsläget finns det inget skäl att ändra den lagstiftning vi har kring personaloptioner.

Anf. 32 CATHARINA HAGEN (m):

Fru talman! Finansministern pratar om att ha råd att ändra på och sänka skatter. Jag undrar om man har råd att avhända sig ett instrument som efterfrågas av många företag som efterfrågar en personalkategori som det är stor efterfrågan på internationellt – en personalkategori som kanske också rör sig lätt mellan olika länder.

Jag menar att man inte får stirra sig blind på den situation man har i dag. Man måste ligga lite i framkanten när man sitter i regeringen och inte bara reagera utan också agera.

Jag har visserligen berört andra skatteregler, men det är ju för att de griper in i optionsbeskattningen. Personaloptioner beskattas ju väldigt oförmånligt i Sverige eftersom vi har så höga inkomstskatter och höga sociala avgifter. Därför är det nödvändigt att göra något. Jag tror inte heller att regeringen kommer att sänka dessa skatter inom rimlig tid, och därför vädjar jag till finansministern att kanske ändå betrakta personaloptionerna som någonting annat än inkomst av tjänst. Jag tycker absolut att man skulle kunna betrakta personaloptioner i någon mån som ett risktagande, och därför borde man också se om man inte kan hitta en annan

Prot.
1999/2000:28
16 november

*Svar på
interpellationer*

typ av beskattning. Det är nämligen ett viktigt instrument om vi ska kunna behålla vår kompetenta personal i Sverige.

Sedan tycker jag också att det här med reglerna om fämansbolag måste få komma in när vi diskuterar detta. De är stötande. De är speciellt stötande därför att de straffar den arbetande entreprenören, och om det är något vi behöver i framtiden så är det att ha regler som underlättar för entreprenörer att få företag att växa och bli flera.

Anf. 33 CARL ERIK HEDLUND (m):

Fru talman! I likhet med finansministern tycker jag att man ska ha principer och grunder för att bygga ett skattesystem, för annars blir det godtycke, och då kan det sluta i vad som helst.

Men samtidigt måste vi inse att vi inte är i en sluten ekonomi, utan vi är i allt större utsträckning utsatta för en internationell konkurrens. Framför allt gäller det inom de s.k. nya företagen i tjänstesektorn, som bygger på hög kompetens. Det handlar inte om investeringar i kapitalkrävande maskiner eller stora finansiella investeringar, utan företaget kommer in på morgonen och företaget går ut på kvällen. Det är de resurser man har, och det är så att säga den hjärnkapacitet och den erfarenhet som man helt och hållet baserar sig på.

Om vi då är utsatta för en internationell konkurrens där våra begåvade pojkar och flickor som har fått en utbildning i våra skolor och på våra universitet blir så attraktiva att de försvinner från landet, så är det inte bra. Det är inte bra för någon, utom möjligtvis för dem som flyttar. Därför tycker jag, precis som regeringen tydligen har gjort när man resonerat om att införa vissa skattelättnader för utländska experter eftersom detta är ett problem, att vi måste försöka hitta program och sätt för att kunna behålla dessa personer. Då är det här med optioner *ett* sätt.

Vad jag har eftersträvat i den här lilla debatten – tiden ger ju inte utrymme för någon djupare diskussion – är att väcka tanken hos finansministern att man skulle kunna initiera en utredning för att ha en beredskap att kunna göra någonting, så att vi inte blir tagna på sängen och måste improvisera när det, som jag tror inom relativt kort tid, blir nödvändigt att göra någonting.

Anf. 34 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Som interpellanten och Carl Erik Hedlund väl vet har regeringen i höst i denna kammare föreslagit skattesänkningar både för företag och för individer. Vi har föreslagit sänkningar för individer i storleksordningen 10 miljarder kronor och att den som betalar egenavgifter får kompensation för dessa med upp till en fjärdedel, till att börja med. Vi har föreslagit att man ändrar brytpunkten i skatteskalen så att färre får betala statlig inkomstskatt. Vi har också föreslagit en rad förändringar när det gäller företagsbeskattningen som ger företagen mellan 3 och 5 miljarder kronor i skattelättnader de närmaste åren. Vi har alltså verkligen på så vis medverkat till en rättvisare skattesituation. Vi har också sänkt marginaleffekterna och därmed bidragit till ett ökat arbetskraftsutbud och en bättre tillväxt.

Att moderaterna sedan tycker att man borde sänka en rad andra skatter vet jag. Det är dock en helt annan diskussion, för då är alltid frågan hur man ska finansiera denna skattesänkning. Där vet vi att moderaterna

alltid föreslår en rad nedskärningar i den offentliga sektorn. Med sämre sjukersättning, sämre a-kasseersättning och en rad andra försäkringar vill moderaterna betala skattesänkningar.

Jag bara konstaterar att vi har en princip när det gäller skattelagstiftningen: Inkomst av tjänst beskattas på samma sätt som inkomst från personaloptioner. Det finns ingen anledning att bryta den principen. Vi har ju dessutom lagt fram ett förslag, vilket också har berörts i debatten, om att införa s.k. expertskatt för personer från andra länder som söker sig till Sverige för att jobba under kortare perioder. Det är också ett uttryck för att vi försöker tillvarata näringslivets möjligheter att få bra kompetens.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1999/2000:MJ12 till miljö- och jordbruksutskottet
1999/2000:Ju3 till justitieutskottet
1999/2000:Bo1–Bo4 till bostadsutskottet

10 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1999/2000:FiU1 och FiU11
Skatteutskottets betänkande 1999/2000:SkU6

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Förslag
1999/2000:RR4 Riksdagens revisorers förslag angående producentansvarets betydelse i avfallshanteringen
1999/2000:RR7 Riksdagens revisorers förslag angående organisationsförändringar inom rättsväsendet

12 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 15 november

1999/2000:83 av *Gunnar Hökmark* (m) till statsminister Göran Persson
Europeiskt valutasamarbete

Prot.
1999/2000:28
16 november

*Svar på
interpellationer*

1999/2000:84 av *Lennart Daléus* (c) till näringsminister Björn Rosengren
IT-infrastrukturen
1999/2000:85 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till socialminister Lars Engqvist
Funktionshindrades rätt att byta bostad
1999/2000:86 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Skydd för djurs avkomma

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 november.

13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 15 november

1999/2000:208 av *Karin Svensson Smith* (v) till näringsminister Björn Rosengren
Lösning av miljöproblemen
1999/2000:209 av *Lars Hjertén* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
TV-program i Norden
1999/2000:210 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ingerd Wärnersson
Lika behandling av friskolor och kommunala skolor
1999/2000:211 av *Ann-Marie Fagerström* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Mänskliga rättigheter i Pakistan
1999/2000:212 av *Birger Schlaug* (mp) till miljöminister Kjell Larsson
Vägsalt i vattnet
1999/2000:213 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Bensinpriset
1999/2000:214 av *Sonja Fransson* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Jämställdheten inom den medicinska forskningen
1999/2000:215 av *Mikael Oscarsson* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Nyföretagande

den 16 november

1999/2000:216 av *Carina Hägg* (s) till försvarsminister Björn von Sydow
Räddningstjänsten
1999/2000:217 av *Åke Sandström* (c) till näringsminister Björn Rosengren
Mobiltelefonimarknaden

1999/2000:218 av *Tomas Eneroth* (s) till justitieminister Laila Freivalds
Sexköp

Prot.
1999/2000:28
16 november

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 23 november.

14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 15 november

1999/2000:160 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Maj-Inger
Klingvall
Bistånd till Etiopien och Eritrea

den 16 november

1999/2000:151 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till statsrådet Ingegerd Wär-
nersson

Maxtaxa och familjedaghem

1999/2000:158 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Ingegerd Wärners-
son

Öppen skola

1999/2000:165 av *Yvonne Andersson* (kd) till statsrådet Ingegerd Wär-
nersson

Social kompetens

1999/2000:172 av *Lars Hjertén* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Val av skola

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 23 november.

15 § Kammaren åtskildes kl. 16.13.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Utökning av antalet extra suppleanter i lagutskottet	1
2 § Val av extra suppleant i lagutskottet	1
3 § Aktuell debatt: Den aktuella situationen i skolan.....	1
Anf. 1 BEATRICE ASK (m)	1
Anf. 2 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	2
Anf. 3 BEATRICE ASK (m)	5
Anf. 4 KALLE LARSSON (v).....	6
Anf. 5 YVONNE ANDERSSON (kd)	8
Anf. 6 SOFIA JONSSON (c)	10
Anf. 7 ULF NILSSON (fp)	11
Anf. 8 GUNNAR GOUDE (mp).....	13
Anf. 9 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	14
Anf. 10 BEATRICE ASK (m)	16
Anf. 11 KALLE LARSSON (v).....	17
Anf. 12 YVONNE ANDERSSON (kd)	18
Anf. 13 SOFIA JONSSON (c)	19
Anf. 14 ULF NILSSON (fp)	19
Anf. 15 GUNNAR GOUDE (mp).....	20
Anf. 16 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	21
Anf. 17 BEATRICE ASK (m)	22
Anf. 18 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	23
4 § Avsägelse	23
5 § Anmälan om kompletteringsval till finansutskottet, skatteutskottet och EU-nämnden	23
6 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	25
7 § Svar på interpellation 1999/2000:44 om offentlighet och EU	27
Anf. 19 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	27
Anf. 20 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	28
Anf. 21 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	29
Anf. 22 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	30
Anf. 23 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	30
Anf. 24 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	31
Anf. 25 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	32
8 § Svar på interpellation 1999/2000:68 om beskattning av personaloptioner	32
Anf. 26 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s).....	32
Anf. 27 CATHARINA HAGEN (m)	33
Anf. 28 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s).....	34
Anf. 29 CATHARINA HAGEN (m)	35
Anf. 30 CARL ERIK HEDLUND (m).....	36
Anf. 31 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s).....	36
Anf. 32 CATHARINA HAGEN (m)	37
Anf. 33 CARL ERIK HEDLUND (m).....	38
Anf. 34 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s).....	38

9 § Hänvisning av ärenden till utskott	39	Prot.
10 § Förnyad bordläggning.....	39	1999/2000:28
11 § Bordläggning.....	39	16 november
12 § Anmälan om interpellationer.....	39	
13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	40	
14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	41	
15 § Kammaren åtskildes kl. 16.13.....	41	

Prot.
1999/2000:28
16 november

Elanders Gotab, Stockholm 1999